

Advocatendossier 12 Webwijzer

Webwijs

Als er één woord is dat iedereen inmiddels wel een keer bereikt heeft in deze eeuw, dan is dat het woord hype. Tegenwoordig kennen wij begrippen als mediahype, internethype en wat al niet meer. En wanneer je in het woordenboek de exacte betekenis opzoekt, dan vind je niet alleen publiciteitsstunt maar ook, en dat is alarmerender, bedotterij. Dit geeft op zijn minst te denken.

Moderne uitgeverijen willen ons laten geloven dat er een nieuwe hype aan het firmament verschenen is, de elektronische media oftewel: weg met het papier en ruim baan voor het computerscherm. Nu is het idee van een papierloos kantoor niet nieuw maar het is natuurlijk zeer de vraag in hoeverre de gemiddelde consument zich zal laten strikken voor het werken aan een bureau dat op een computer na, volkomen leeg is. Dat ziet er natuurlijk wel opgeruimd uit maar is tegelijkertijd erg ongezellig.

Want wat voelt er nu lekkerder dan zoeken in een stapel paperassen of het raadplegen van een lijvig boek waarin belangrijke zaken kunnen worden opgezocht? Daar komt nog bij dat collega's bij het zien van een praktisch leeg werkblad al gauw zullen denken: 'Zo, die heeft blijkbaar niets te doen.' Er is dus ook op het imago-vlak nog wel wat werk aan de winkel alvorens wij allemaal bezig willen zijn in de geest van multimediale zieners.

Echter: omdat de redactie van AdvocatenDossier graag toonaangevend te werk gaat en een zogenaamde early adapter-rol wil spelen, hebben wij gemeend om, op de drempel van een nieuwe eeuw, voor u een eerste aanzet te maken tot een soort van telefoonboek waarin u allerlei nuttige adressen van juridische sites zult aantreffen maar ook een overzicht van de belangrijkste cd roms op uw vakgebied. Dit alles gelardeerd met handige achtergrondinformatie.

Wij hebben dit gedaan in de hoop dat zelfs de meest halsstarrigen onder u nu tóch maar eens zullen gaan snuffelen aan al dat nieuwerwetse, zodat ook deze groep uiteindelijk gefundeerd kan meepraten.

Een boekje als dit is eigenlijk al verouderd op de dag van verschijning: aarzelt u daarom niet om aanvullingen, verbeteringen en andere suggesties voor een nieuwe uitgave te emailen aan: l.bos@sdu.nl. Wij houden ons van harte aanbevelen.

Vera de Leeuw

Juni 1999

Surfen in toga

Wat Internet de advocaat voor moois te bieden heeft

Marc van Opijnen

Internet is de experimenteerfase voorbij. De mogelijkheden die de elektronische snelweg biedt, zullen de komende jaren in zo'n rap tempo toenemen, dat een advocatenkantoor zonder aansluiting binnenkort een flinke achterstand zal hebben in efficiency, communicatiemogelijkheden en bibliotheekvoorzieningen. Zij die dat betwijfelen, hebben dringend een wake-up-call nodig.

In dit artikel zal worden besproken hoe Internet een bijdrage kan leveren aan verhoging van de doelmatigheid en de kwaliteit van de advocatenpraktijk. Gezien de snelheid van de ontwikkelingen en de omvang van de mogelijkheden, kan hier geen kant-en-klare handleiding geboden worden. Dit artikel wil en kan niet meer zijn dan een bescheiden wegwijzer voor de ontdekkingstocht die iedereen zélf op Internet maken moet.

In § 1 wordt - om eventueel bestaande begripsverwarring te voorkomen - de structuur van Internet in het kort uiteengezet en worden - ten behoeve van de twijfelaars en sceptici - enige hardnekkige misverstanden besproken. In § 2 zal Internet als informatiebron worden behandeld; de aandacht zal daarbij met name gericht zijn op het World Wide Web (WWW). In § 3 zullen enkele communicatie-toepassingen de revue passeren: e-mail, Usenet, e-zines en mailinglijsten. In § 4 zal worden stilgestaan bij het (on)nut van een eigen website en andere manieren om Internet te integreren in het PR-beleid van het kantoor. Ook zullen enkele tips worden gegeven over hoe Internet in de kantoorpraktijk kan worden geïntegreerd.

Termen die wellicht niet bij iedereen bekend zijn, worden zo veel mogelijk in de noten verklaard.

§ 1. SURFEN OF VERZUIPEN

§ 1.1 De structuur van Internet

Alhoewel verbeteringen nog dagelijks worden aangebracht, is de toegang tot Internet inmiddels zo gebruiksvriendelijk dat iedereen met een PC, een modem en een abonnement bij een provider er op kan inloggen. Naar wens kan het gebruik worden beperkt tot bepaalde onderdelen - de term 'Internet' staat voor het gehele computernetwerk waarop allerlei elektronische diensten door middel van mondiaal vastgestelde standaards worden geleverd. De belangrijkste onderdelen zijn:

- *World Wide Web*

Iedereen die iets te melden denkt te hebben kan informatie aanbieden op het WWW. Tekst en/of andere informatiebronnen (afbeeldingen, geluid) worden daartoe op een server (1) geplaatst, waardoor deze voor iedereen toegankelijk zijn. WWW-pagina's worden bekeken met een browser - de bekendste zijn Netscape Navigator en Microsoft Internet Explorer. De mogelijkheden van het net breiden zich dagelijks uit, waarbij het steeds beter mogelijk is iedere gebruiker op basis van individuele wensen en behoeften te bedienen.

- *E-mail*

E(lectronic)-mail wordt gebruikt voor communicatie tussen twee (of meer) individuen. E-mail is een snel, eenvoudig en goedkoop alternatief voor andere communicatiemiddelen.

Zonder e-mail kost het verzenden van een dikke pleitnota met een kwartier print- en inpakwerk, elf gulden verzendkosten en 24 uur verzendtijd; met e-mail vergt hetzelfde pakket één minuut klikken met de muis, één lokale telefoontik en luttele seconden transporttijd ...

- *Usenet / nieuwsgroepen*

Usenet is een van de oudste onderdelen van Internet. Het bestaat uit tienduizenden discussiegroepen waaraan iedereen een bijdrage kan leveren. Alhoewel er ook veel onzinnig geleuter te vinden is, wordt er ook enorm veel zinnige informatie uitgewisseld. Het kan dè manier zijn om mensen te vinden met kennis van specifieke onderwerpen.

- *Andere toepassingen*

Naast deze drie klassieke toepassingen worden steeds nieuwe mogelijkheden geïntroduceerd, zoals video-conferencing en ICQ (2). Alhoewel deze ontwikkelingen interessante perspectieven bieden, blijven ze in dit artikel buiten beschouwing.

§ 1.2 Misverstanden

Dat advocatenkantoren nog geen Internetverbinding hebben, er weinig gebruik van maken of er weer vanaf gestapt zijn, vindt dikwijls zijn oorzaak in één van de volgende misverstanden:

1. Internet is onveilig

Dit is geen misverstand, maar een waar feit. Maar zoals alle feiten, verdient ook deze relativering. Want al liggen op Internet computervirussen, hackers, spam (3) en andere gevaren op de loer, in het echte leven maken griepjes, inbrekers, en hondenpoep het leven op vergelijkbare wijze soms knap onaangenaam.

Dergelijke risico's en ongemakken zijn nooit helemaal uit te bannen, maar tot op zekere hoogte wel binnen de perken te houden: we halen een grieprik, zetten een extra slot op de deur, en kijken uit waar we onze voeten neerzetten. De gevaren van Internet zijn met vergelijkbare basisregels even eenvoudig en doeltreffend te minimaliseren: zorg voor een goede virusscanner - die regelmatig van de nieuwste virusinformatie wordt voorzien - neem geen bestanden aan die je door onbekenden via e-mail worden aangeboden, download geen software of screensavers als je niet zeker weet met een betrouwbare aanbieder van doen te hebben, beveilig het netwerk met een firewall, strooi personalia niet overal in het rond en blijf weg uit onzure buurten (4) als je geen cursus digitale zelfverdediging hebt gevolgd. Wie enige voorzichtigheid betracht, heeft weinig te vrezen. Niet de creeps vormen het eigenlijke gevaar, maar onwetendheid en nonchalance.

2. Internet is duur

Alhoewel het avondenlang Quake (5) spelen tegen mensen in Japan en de VS behoorlijk in de papieren kan lopen, levert verstandig Internetgebruik besparingen op in bibliotheek- en kantoorkosten en arbeidstijd die al snel een veelvoud belopen van de investerings- en gebruikskosten van de Internetaansluiting.

3. Internet is moeilijk

Op professionele wijze gebruik maken van Internet is niet moeilijker dan autorijden of een memorie van dupliek opstellen. De belangrijkste overeenkomst tussen deze drie vaardigheden is dat het tijd kost om ze onder de knie te krijgen. Met het rijbewijs vers op zak moet het echte autorijden nog geleerd worden, en de meesterstitel sec maakt nog geen goed jurist. En net zo vergt deskundig Internetgebruik meer dan een avondje begeleid klikken en tikken. Zie 'internetten' als een vaardigheid die geleerd moet worden, en accepteer dat het tijd kost. Neem die tijd dan ook – het zal zich later dubbel en dwars terugverdienen. Koop een algemeen boek over de mogelijkheden van Internet (iedere boekwinkel heeft er planken vol van tegenwoordig) en neem de tijd om wat te experimenteren: tik in een zoekmachine eens de naam van de burens in, of die van je favoriete whisky. Blader eens een keer op uw gemak in de helpfunctie van uw browser, koop af en toe een algemeen computertijdschrift of bezoek regelmatig een website met algemene Internettips en -nieuwtjes. (6)

§ 2. DE GROOTSTE BIBLIOTHEEK TER WERELD

De technische standaards op het WWW zijn redelijk (7) geüniformeerd, maar de manier waarop de informatie wordt aangeboden niet. Dat maakt het WWW tot een bonte verzameling van actuele en achterhaalde, interessante en nutteloze informatie waarin iedereen zelf zijn weg moet zien te vinden. Of de informatie betrouwbaar is, hangt over het algemeen af van de aanbieder, en daarvoor gelden dezelfde regels als voor informatie die op andere wijze wordt vergaard.

In deze paragraaf zullen verschillende soorten websites en diensten worden besproken.

§ 2.1 Overheidsinstellingen

In de nota 'Naar toegankelijkheid van overheidsinformatie' (8) zijn de eerste stappen gezet voor het gestructureerd op Internet plaatsen van de basisdocumenten van de rechtsstaat: wetgeving en jurisprudentie. Daarnaast stelt de nota dat overheidsorganen een zwaardere verplichting krijgen tot het actief verstrekken van beleidsinformatie. (9) Uit het recentelijk verschenen Actieprogramma Elektronische Overheid (10) blijkt dat de voorbereidingen voor het on-line plaatsen van juridisch bronmateriaal inmiddels in volle gang is.

Terwijl nu nog betaald moet worden voor wettendatabanken zullen deze in de toekomst voor iedereen gratis toegankelijk zijn. Mede gezien het gemak en de snelheid waarmee deze databanken op Internet kunnen worden geraadpleegd, is er weinig reden al die wetten, staatsbladen en jurisprudentiebundels ook nog in de boekenkast te hebben staan.

Veel overheidsinstellingen wachten de nadere regelgeving omtrent actieve openbaarmaking evenwel niet af en voeren reeds nu een zeer actief Internetbeleid.

De volgende voorbeelden geven een indruk van de aangeboden informatie.

- Wet- en regelgeving

Steeds meer overheidsinstellingen bieden integrale teksten van wet- en regelgeving aan. Zo heeft het ministerie van financiën alle ministeriële regelingen, (antwoorden op) kamervragen, persberichten, belastingverdragen etc. vanaf mei 1994 on-line staan; de informatie is goed doorzoekbaar en kan ook worden gedownload. Andere ministeries zijn minder ver, maar breiden hun collecties snel uit. Zo was ten

tijde van de varkenspestcrisis op de site van het Ministerie van LNV alle daarop betrekking hebbende regelgeving verzameld. Ook talloze lagere overheden hebben inmiddels hun databanken met verordeningen etc. op Internet aangesloten. Voorbeelden vinden we bij de gemeentes Amsterdam en Nijmegen en de provincie Groningen.

- **Jurisprudentie**

In het kader van het project Elektronisch Loket Rechterlijke Organisatie wordt inmiddels gewerkt aan het toegankelijk maken van - in eerste instantie - de uitspraken van de Hoge Raad. Daarnaast hebben diverse overheidsinstellingen het initiatief genomen hun kennissystemen - met eigen uitspraken of die van (andere) rechterlijke instanties - aan Internet te hangen.

De databanken zijn goed toegankelijk en bevatten veel materiaal dat elders nooit gepubliceerd is. Bij de Commissie Gelijke Behandeling is een databank met de eigen uitspraken te vinden en de Nationale Ombudsman heeft alle rapporten vanaf 1997 (ze worden op aanvraag per e-mail (gratis) toegezonden). De raden voor rechtsbijstand bieden een databank met honderden samenvattingen en tientallen integrale uitspraken inzake de Wet op de rechtsbijstand c.a. en ook het gerechtshof Amsterdam zet regelmatig belangwekkende uitspraken integraal op het net. Ook de databank met tuchtrechtelijke uitspraken van de NOvA hoort in dit rijtje thuis.

- **Beleidsplannen**

Officiële beleidsdocumenten worden door veel overheidsinstellingen op Internet gepubliceerd.

Jaarplannen, jaarverslagen, wetsvoorstellen, etc. worden daarmee voor iedereen toegankelijk. Het scheelt een hoop zoek en getelefoneer om dergelijke stukken te bemachtigen, en door de digitale beschikbaarheid zijn ze veel makkelijker te doorzoeken op relevante informatie.

- **Gegevens over de organisatie**

In de informatie die door bestuursorganen op het WWW wordt gezet, ontbreken de gegevens over de organisatie zelf natuurlijk niet. Een paar klikken op Internet kunnen daarom vaak volstaan met het achterhalen van te benaderen personen of verantwoordelijke diensten. Ook is er steeds vaker de mogelijkheid om contact te leggen per e-mail. Een belangrijk initiatief in dit verband is het op Internet plaatsen van de Staatsalmanak, al zijn thans nog slechts de gegevens van drie ministeries opgenomen.

- **Bestuurlijke informatie**

Ook agenda's, verslagen en vergaderstukken zijn steeds vaker op Internet te vinden. Dat geldt niet alleen voor de Eerste en Tweede Kamer, maar ook voor talloze lagere overheden.

- **Registers**

Openbare registers zijn door hun fysieke ontoegankelijkheid vaak helemaal niet zo openbaar als de wetgever heeft bedoeld. Maar ook hier kan Internet uitkomst bieden. In meerdere beleidsdocumenten (11) is inmiddels het streven vastgelegd om bijv. het handelsregister, het faillissementregister en het kadaster via Internet toegankelijk te maken. Vanzelfsprekend verdienen beveiliging en bescherming van privacygevoelige gegevens de grootst mogelijke zorg en dus voorbereidingstijd. Het eerste justitiële register dat via Internet toegankelijk is gemaakt, is het Landelijk Register Schuldsanering, dat is ingesteld krachtens de per 1 december 1998 in werking getreden Wet schuldsanering natuurlijke personen.

§ 2.2 Juridische uitgevers

Alhoewel uitgevers al langer actief waren met digitale vormen van uitgeven, waren zij aanvankelijk schoorvoetend met het betreden van Internet. Zij hebben daarbij zwaar te lijden van de 'gratis-cultuur' op Internet - niet in de laatste plaats door bovengenoemde overheidsinitiatieven. Het is niet onwaarschijnlijk dat op langere termijn daardoor de ADW van Kluwer, en de Wettenbank en OPmaat (publicaties uit, onder meer, Staatsblad en Staatscourant) van de Sdu zullen sneuvelen.

Uitgevers plaatsen wel de inhoudsopgaves van tijdschriften op Internet, maar volledige tijdschriften moeten nog met een lantaarntje worden gezocht. Het NJB is pas kort geleden - als eerste - met een volledig archief op Internet verschenen.

Door sommigen, zoals Bernard J. Hibbits, wordt zelfs betoogd dat Internet het einde zal betekenen van het juridische tijdschrift in de vorm waarin wij het nu kennen. De mogelijkheden van zelfpublicatie zouden de huidige redactionele structuren overbodig maken.

Wellicht zal het verschijnsel 'tijdschrift' ook in digitale vormen niet overleven, omdat Internet het mogelijk maakt bredere vormen van dienstverlening aan te bieden. Het Internetaanbod van bijvoorbeeld Kluwer en Sdu kan op hun homepages bekeken worden. Daarnaast participeren uitgevers in, of zijn verantwoordelijk voor, enkele van de thematische sites die in de volgende paragraaf worden besproken.

§ 2.3 Thematische sites

Door gevestigde uitgevers en nieuwe commerciële aanbieders, maar ook door particulieren, universitaire instituten en overheidsinstellingen worden sites gemaakt die betrekking hebben op specifieke rechtsgebieden. Door de

verscheidenheid aan informatie die zij bieden, kunnen dergelijke sites uitstekend dienen als startpunt voor een verdere zoektocht op het desbetreffende rechtsgebied.

Iedere advocaat zou de startpunten die betrekking hebben op zijn/haar specialisaties standaard in de 'Favorieten' moeten hebben staan.

De inhoud van de hier genoemde 'startpuntsites' wisselt, maar vaak bevatten ze onder meer de volgende onderdelen: brondocumenten (wet- en regelgeving, jurisprudentie, rapporten), discussiefora, e-zines en een nieuwsrubriek. Daarnaast bevatten ze vaak een uitgebreide collectie hyperlinks naar nieuwsgroepen, documenten en instellingen. Ook databanken maken in toenemende mate deel uit van het aanbod. Soms zijn de sites geheel gratis, soms moet betaald worden voor enkele specifieke onderdelen.

Van enkele rechtsgebieden staan hieronder belangrijke startpunten vermeld.

Rechtsgebied	Site
Intellectuele eigendom	Recht.nl, NGI
Belastingrecht	Recht.nl, Fiscaal up to Date
Europees milieurecht	European Environmental Law Homepage
Milieurecht	Milieu OnLine
Internetrecht	Recht.nl
Internationaal recht	International Law and Human Rights through the Dodel Server
Privacyrecht	Recht.nl Privacy Page
Millenniumproblematiek	Recht.nl
Vreemdelingenrecht / asielrecht	Vreemdelingenland, Amnesty International

§ 2.4 Niet-juridische informatie

Natuurlijk biedt Internet ook uitstekende mogelijkheden voor het vergaren van in de advocatenpraktijk benodigde informatie die niet-juridisch van aard is.

Naast informatie die altijd van pas kan komen, zoals treintijden, teletekst en advocatengrappen om een collega mee te plagen, zal iedere advocaat - afhankelijk van zijn/haar specifieke praktijk - een eigen verzameling van interessante websites moeten aanleggen.

Twee rechtsterreinen worden hieronder als voorbeeld uitgewerkt.

Asielrecht

In de asielpraktijk is feitelijke informatie over landen van herkomst vaak moeilijk te vinden. Gegevens over politieke groeperingen, concrete gebeurtenissen of personen zijn vaak essentieel in het vluchtverhaal van de cliënt, maar moeilijk te achterhalen of te verifiëren.

Internet is evenwel het medium bij uitstek waarmee vluchtelingen - verspreid wonend over de hele wereld - elkaar op de hoogte houden van de ontwikkelingen in het thuisland. Oppositiepartijen en in het vaderland gecensureerde media hebben vaak een eigen site en ook particulieren maken vaak uitstekend gedocumenteerde pagina's.

Ook hier is het belangrijk goede startpunten te vinden: sites met basisdocumenten en gerubriceerde links naar andere sites en informatiebronnen. Controleer wel of de informatie actueel wordt gehouden - sommige van deze sites 'bevriezen' zo maar opeens.

Naast startpunten op het gebied van landen en volken zijn er ook sites die zich specialiseren op bepaalde thema's die in de asielpraktijk een rol kunnen spelen, zoals bijvoorbeeld de World Organisation against Torture, het Child Rights Information Network of het Female Genital Mutilation Network.

Een andere informatiebron wordt gevormd door Usenet (zie ook § 3.3). Het volgen van nieuwsgroepen kan zeer tijdrovend zijn, maar het zelf plaatsen van een oproep kost slechts luttele minuten en kan een enorm effect sorteren. Een vraag van een rechtsbijstandverlener ten behoeve van een landgenoot in nood wordt bijna altijd welwillend beantwoord of doorgezonden.

In het onderstaande overzicht worden WWW-startpunten en nieuwsgroepen gegeven van enkele landen / volken waaruit veel asielzoekers afkomstig zijn.

Land / volk	WWW-startpunten	Nieuwsgroepen
--------------------	------------------------	----------------------

Koerden	Kurdish Links, Kurdish Worldwide Resources, MedTV	soc.culture.kurdish
Iran	Iranian Human Rights Working Group	soc.culture.iranian
Nigeria	Voices of the Nigerian Resistance by Pacifica Network News	soc.culture.nigeria
Somalië	Somali News	soc.culture.somalia
Irak	Iraqi National Congress	soc.culture.iraq
Sri-Lanka	Tamilrights.org	soc.culture.sri-lanka soc.culture.tamil

Medische gegevens

Wat voor een asielpraktijk geldt, geldt mutatis mutandis ook voor een praktijk die zich richt op medische zaken, zoals AAW/WAO of letselschade.

De advocaat die behoefte heeft aan meer informatie dan verteld wordt door de patiënt of behandelende artsen, kan op Internet aan zijn trekken komen. Zowel algemene informatie als meer ingewikkelde medische zaken zijn er te vinden. Gespecialiseerde artsen zijn soms traceerbaar via een nieuwsgroep en patiëntenverenigingen bieden wereldwijd uitgebreide informatie aan. Ook bij medische faculteiten (vooral in het buitenland) is steeds meer informatie te vinden. Ook hier is het weer van belang startpunten te zoeken die actuele informatie hebben, en veel links naar andere sites. Enkele voorbeelden:

Ziekte / aandoening	WWW-startpunten	Nieuwsgroepen
Whiplash	Whiplash101.com	
Repetitive strain injury	Het RSI-Centrum	misc.health.injuries.rsi.misc
Diverse spierziekten	Vereniging Spierziekten Nederland	
Chronisch vermoeidheidssyndroom	ME-net	alt.health.cfs

§ 2.5 Zoeken op het WWW

Lange lijstjes met hyperlinks - hier of elders - hebben een beperkte houdbaarheid en reikwijdte: de verschillen in individuele informatiebehoefte is te groot en URL's (12) veranderen te vaak. Belangrijker is het om zelf goed te leren zoeken. Naast zoeken is opslaan en ordenen van de gevonden informatie een tweede basisvaardigheid.

Zoeken ...

Zoekmachines zijn de magneet in de hooiberg van Internet. Om de naald ermee te vinden moet u echter weten hoe er mee om te gaan.

- Formuleer de zoekvraag zo nauwkeurig mogelijk.
- Lees eens de handleiding die bij iedere zoekmachine te vinden is. Er staan praktische tips in voor het verfijnen van uw zoekvraag. Vooral de basisbeginselen van jokertekens en boolean searches zijn handig om te weten.
- Open de links die door een zoekmachine zijn gevonden nooit in hetzelfde, maar altijd in een tweede venster. (13) Dat scheelt veel tijd, want terwijl de opgeroepen pagina in het tweede venster wordt geladen, kunt u ondertussen verder kijken of er meer resultaten zijn die u aanspreken.
Voorts is het belangrijk gebruik te maken van de goede zoekmachine, want ze zijn er in soorten en maten. Voor de ene vraag zult u een hele andere zoekweg moeten bewandelen dan voor de andere.
- Zoekrobots

Onvermoeibaar struinen deze robots het WWW af en indexeren zo miljoenen pagina's. Bekende voorbeelden zijn AltaVista, Excite en HotBot.

De gevonden links worden geordend op basis van relevantie, zodat vaak alleen de eerste hits echt van belang zijn. Dat een zoekopdracht geen of onvoldoende resultaat oplevert, wil overigens niet zeggen dat de gezochte informatie niet op het WWW te vinden zou zijn: het aantal pagina's neemt sneller toe dan de robots kunnen bijhouden en bovendien lijden ze aan technische onvolkomenheden of worden ze om de tuin geleid door flauwe trucs van webmasters. (14)

Zoekrobots zijn vooral handig als u op zoek bent naar specifieke namen of termen.

- **Indexen**
Informatie kan tot in het oneindige gerubriceerd worden, en dat hebben de makers van deze WWW-indexen dan ook gedaan. Doordat elke rubriek weer is onderverdeeld in subcategorieën, kunt u steeds dieper en dieper graven.
Deze zoekmachines zijn vooral handig als u wilt weten welke sites er zoal zijn over bepaalde onderwerpen.
Yahoo! is de bekendste index, in Nederland zijn EC-Rider en de Internet Encyclopedie handig om bij de hand te hebben. Nadeel van deze zoekmachines is wel dat ze afhankelijk zijn van de subjectiviteit van de samenstellende redactie - want het rubriceren blijft mensenwerk.
- **Meta-searchers**
Dit zijn zoekmachines die zoeken in (meerdere) andere zoekmachines. Dat kan handig zijn, omdat de vraag maar één keer hoeft te worden ingetikt. Nadeel is dat het resultaat soms wat moeilijk hanteerbaar is, omdat er minder informatie bij de gevonden links wordt gegeven. Ask Jeeves is één van de bekendste, die bovendien overweg kan met op 'normale' manier gestelde vragen.
- **Gespecialiseerde zoekmachines**
Hiervan zijn er honderden, allemaal met hun eigen specialiteit. Interessant om hier te noemen is DejaNews, waarmee u kunt zoeken in duizenden nieuwsgroepen - nieuwsberichten blijven bij uw eigen provider vaak niet langer dan enkele dagen of weken staan, bij DejaNews worden ze jaren bewaard.
Ook de op het Nederlandse domein gerichte zoekmachines Track en Ilse zijn het vermelden waard. Bedenk echter dat veel Nederlandse informatie staat op sites met een internationaal domein (15), terwijl deze zoekmachines daar niet op zoeken.

En dan zijn er natuurlijk de juridische zoekmachines, indexen en startpunten. De belangrijkste zijn:

Site	Omschrijving
Hieros Gamos	Zo ongeveer de grootste internationale index voor juridische en overheidssites
Law advisor Search	Gecombineerde zoekmachine voor m.n. Amerikaans universiteiten.
Law Lists	Zoekmachine met honderden juridische nieuwsgroepen, mailinglijsten, e-zines, etc.
Legal Net Services (LNS)	Uitgebreide verzameling hyperlinks. Gerubriceerd en met achtergrondinformatie.
Lexadin World Law Guide	Grote verzameling links, ingedeeld naar soort organisatie.
Mr N.J. Hollebeek	Particuliere verzameling met verwijzingen op het gebied van informatica, kwaliteitszorg en recht.
Nederlands Genootschap voor	Links met omschrijvingen in diverse rubrieken. Heeft ook nog een Informatica pagina met verwijzingen naar andere juridische zoekmachines.
Tilburg Internet Law Library	Initiatief van de KUB, bevat uitgebreide index van Nederlandse en (TILL) buitenlandse hyperlinks. Zoeken op organisatie, rechtsgebied of rechtsbron. In het Engels.
WetWegWijzer	Grote verzameling, met omschrijvingen. Vooral bestemd voor rechtzoekenden.

... en opslaan

De gevonden informatie moet ook worden opgeslagen. Dat kan op verschillende manieren, mede afhankelijk van de manier waarop de informatie aangeboden wordt. Stukjes tekst kunnen worden gekopieerd en overgehaald naar een tekstbestand, een hele pagina kan worden opgeslagen of uitgeprint, bestanden kunnen worden gedownload, afbeeldingen opgeslagen, etc.

Enkele algemene tips:

1. De favorietenmap (16) is een onmisbaar stukje gereedschap voor elke websurfer. Iedere browser heeft de mogelijkheid om in de favorietenmap onderverdelingen te maken. Maak bijvoorbeeld mapjes voor 'zoekmachines', 'uitgevers', 'tijdschriften' en 'overheidsinstanties'. Zonder ordening is de favorietenmap binnen de kortste keren een chaotische verzameling van honderden hyperlinks waaruit men geen wijs meer kan worden. Hyperlinks worden standaard opgeslagen met de naam die de webmaster aan de pagina gegeven heeft, maar vaak is het raadzaam deze titel te veranderen: het vereenvoudigt het terugvinden.
2. Houdt zoveel mogelijk ordening in pagina's die op de harde schijf worden opgeslagen. Windows accepteert lange bestandsnamen - maak daar gebruik van. Bestanden die uit een databank hebben vaak een onbegrijpelijk code; verander die nog tijdens het downloaden in een naam die wel begrijpelijk is.
3. Houd regelmatig opruiming in favorietenmap en gedownloade bestanden.

§ 3. COMMUNICATIE

Behalve als digitale bibliotheek kan Internet ook een belangrijke rol spelen als communicatiemiddel. In deze paragraaf worden e-mail, e-zines, mailinglijsten en Usenet besproken.

§ 3.1 E-mail

De gemakken van E-mail mogen inmiddels bekend worden verondersteld: snel, goedkoop, tijdsbesparend en informeel. Bovendien kunnen allerlei bestanden worden meegezonden.

Ook hier geldt weer dat enkele uurtjes oefenen zich al snel terugbetalen. Leer niet alleen hoe een nieuw bericht aan te maken, te beantwoorden, door te sturen of te verwijderen, maar leer ook de ingekomen mail op te bergen in verschillende postbusjes, bestanden mee te zenden, berichten cc en bcc (17) te verzenden, het adresboek handig in te richten en filters te maken.

E-mail is in beginsel onbeveiligd; theoretisch is het mogelijk dat uw post wordt ingekeken door onbevoegden. De kans dat uw e-mail zoekraakt of wordt geopend is echter vrijwel nihil.

Voor wie toch meer beveiliging wil, kan berichten versleutelen met behulp van encryptie. Bovendien kan een bericht van een digitale handtekening worden voorzien. Meer informatie is te vinden in de 'help' van vrijwel alle mailprogramma's.

Een advocaat die vlot kan typen (18) en zich de werking van de e-mail heeft eigen gemaakt, kan daar grote (tijds)voordelen mee behalen. Klanten, collegae en ook justitiële diensten en overheden hebben steeds vaker e-mail.

Het argument dat in deze digitale communicatie de menselijke factor verloren gaat, is een misverstand. Door z'n informele toon is e-mail heel direct en persoonlijk; grappen maken mag, en u zult zeker niet de eerste zijn die virtueel verliefd wordt na een uit de hand gelopen nachtelijke correspondentie met een onbekende die eigenlijk alleen maar een kleine inlichting vroeg...

§ 3.2 Bijzondere e-mailtoepassingen

Met behulp van e-mail zijn enkele bijzonder toepassingen ontwikkeld.

1. Mailinglijsten
Mailinglijsten verspreiden berichten onder een vaste groep abonnees die geïnteresseerd zijn in een hetzelfde onderwerp. Ieder lid kan een bericht posten of een vraag stellen. Reacties kunnen op de lijst of 'off-list' (19) worden gegeven. Sommige lijsten gebruiken een moderator (20) om het kwaliteitsniveau van de inzendingen te bewaken. Terwijl mailinglijsten in sommige sectoren een grote vlucht nemen (bijv. netwerkbeveiliging), blijven de juristen achter. De algemene juridische mailinglist van Nederland, Jurist-L, kent weinig berichtenverkeer en diepgravende juridische discussies worden er zelden gevoerd. Maar omdat er regelmatig nieuwe juridische sites op worden aangekondigd, kan een abonnement interessant zijn. Mailinglijsten zijn bijna altijd gratis.
2. E-zines
E-zines (21) zijn digitale tijdschriften of nieuwsbrieven, die aan abonnees worden toegezonden. In tegenstelling tot de mailinglijst is de communicatie echter unilateraal: zonder afspraken daarover met de redactie kunt u zelf geen bijdrage leveren aan de inhoud, en u kunt niet publiekelijk met de redacteurs in discussie gaan. Sommige e-zines bevatten artikelen met een wetenschappelijk karakter, andere zijn alleen om nieuwsberichten te verspreiden. E-zines zijn er op verschillende rechtsgebieden; informaticarecht en aanverwante specialisaties vervullen echter een voortrekkersrol.
E-zines worden altijd per e-mail toegezonden; er zijn ook digitale tijdschriften die op het WWW verschijnen, zoals het Electronic Journal of Comparative Law - we spreken dan van webzines. Zij die zich daarvoor hebben aangemeld, kunnen per e-mail bericht ontvangen dat een nieuw exemplaar is verschenen. De mondiale databank Law Lists bevat honderden titels van e-zines, webzines en mailinglijsten.

§ 3.3 Usenet

Usenet - in Nederland 'nieuws' of 'nieuwsgroepen' is bereikbaar via standaard-Internetpakketen als Microsoft Outlook Express en Netscape Communicator.

Het is een van de meest anarchistische, maar mede daarom ook een van de meest interessante onderdelen van Internet. Providers bieden niet het gehele Usenet aan, maar maken een selectie uit het aanbod van tienduizenden nieuwsgroepen. (22) Net als mailinglijsten concentreren nieuwsgroepen zich rond een bepaald onderwerp, maar terwijl een mailinglijst naar een beperkte groep wordt gezonden, kan iedereen de berichten in een nieuwsgroep lezen. Daardoor kan een nieuwsgroep verworden tot een theekransje van schreeuwlelijkerds of de voedingsbodem zijn voor interessante discussies en informatie-uitwisseling.

Sinds enige maanden is er in Nederland de nieuwsgroep nl.juridisch, waarin levendig wordt gediscussieerd over allerlei juridische casus, zowel door juristen als niet-juristen.

Om vervelende ervaringen te voorkomen is het goed de volgende regels in acht te nemen:

- Volg in een nieuwsgroep die men nog niet kent, eerst een tijdje de berichten alvorens zelf te reageren. Zodoende leert men snel met wie het zinloos is om in discussie te gaan en wie interessante dingen te zeggen heeft.
- Bedrijven die spam verspreiden zoeken vaak de nieuwsgroepen af naar adressen, en daarom is het belangrijk om - wanneer men actief wil opereren in een nieuwsgroep - ofwel een goede spamfilter te installeren, ofwel een alias te gebruiken. (23) Het laatste is trouwens überhaupt aan te bevelen. Nieuwsgroepberichten worden door duizenden mensen gelezen en zijn na jaren nog traceerbaar. Uw werkelijke identiteit kunt u later altijd nog bekend maken, als u met iemand individueel contact hebt gelegd. Het gebruik van een no-spam-message (24) is niet aan te bevelen. Onervaren gebruikers die u willen benaderen weten vaak niet hoe dit verwijderen, waardoor u belangrijke post kunt missen.

§ 3.4 Geen anarchie zonder mores

Usenet mag dan wel een chaotisch gebeuren zijn, er gelden wél specifieke gedragsregels, op overtreding waarvan harde sancties staan - strafmaatbepaling en executie zijn naar goed anarchistisch gebruik in handen van het plebs. Om confrontatie en publieke vernedering te vermijden is het daarom aan te bevelen kennis te nemen van de Netiquette - de gedragsregels voor Usenet, mailinglijsten en e-mail.

Wie zich aan deze gedragscode houdt, heeft weinig te vrezen. De belangrijkste regels zijn:

- Gebruik altijd aanhef en ondertekening.
- Stuur testberichten (om te kijken of een bericht wel op Usenet terecht komt) uitsluitend naar de daartoe bestemde nieuwsgroep.
- Maak bijdragen niet te lang en blijf to-the-point.
- Respecteer de privacy van anderen.
- Niet schelden, en geen hatelijke opmerkingen maken. Enig welgemikt cynisme wordt over het algemeen wél op prijs gesteld.
- Bij het antwoorden op een enkel onderdeel van een lang bericht: knip de niet relevante onderdelen weg.
- Verzend geen berichten in HTML-opmaak, maar alleen in platte tekst. (25)
- Stuur geen grote bestanden mee als daar niet om gevraagd wordt.
- Zeg altijd dank-je-wel als iemand behulpzaam is geweest.

§ 4 INTERNET OP HET KANTOOR

§ 4.1 PR-instrument

Om de voordelen van Internet zoveel mogelijk uit te buiten, dienen relaties op de hoogte te worden gesteld van het e-mailadres. Vraag ook anderen - niet in de laatste plaats uw klanten - om hun e-mailadres - des te sneller zal de postzegelrekening dalen.

Uit representatieve overwegingen is een eigen domeinnaam het overwegen waard. Het e-mailadres wordt dan niet 'uw-naam@uw-provider.nl', maar 'uw-naam@uw-kantoor-naam.nl'. Een domeinnaam kan worden aangevraagd bij de provider.

Op Internet zijn ook klanten te vinden; vooral in nieuwsgroepen zijn wanhopige rechtzoekenden te vinden met interessante casus. Ga evenwel omzichtig te werk; voor u het weet staat u bekend als ambulance-chaser.

Steeds meer advocatenkantoren openen een eigen website op Internet. Naamsbekendheid en verstrekking van algemene informatie zijn daarvoor de belangrijkste redenen.

Dat is niet onterecht, want steeds meer bedrijven en particulieren zoeken een dienstverlener niet meer via het telefoonboek, maar zoeken en vergelijken op Internet.

Een eigen site zal daarom binnenkort net zo belangrijk zijn als een vermelding in de Gouden Gids.

Een eigen site zal daarom binnenkort net zo belangrijk zijn als een vermelding in de Gouden Gids.

Een eigen site hoeft niet duur te zijn. Een paar adviezen.

1. Start bescheiden

Het maken van een uitgebreide site - waarop bijvoorbeeld ook actuele juridische informatie is te vinden over diverse rechtsgebieden - is weliswaar een leuke uitdaging, maar het onderhouden ervan wordt vaak onderschat. Een site met gedateerde informatie is slechtere reclame dan een site met summier informatie. Begin daarom bescheiden, en breidt eventueel later uit.

2. Pak het professioneel aan

Weliswaar kan bijna iedereen zelf een Internetsite maken met software die voor niks of een habbekrats te krijgen is, maar aan het resultaat is dat meestal ook te zien. Niet alleen grafische vormgeving is een kunstje apart, ook het maken van een goede navigatiestructuur en het helder presenteren van de informatie vereisen specifieke vaardigheden. Bekijk ter oriëntatie sites van collega-kantoren; vraag een ontwerpbureau naar referenties.

3. Zorg voor een back-office

Natuurlijk moet de site voorzien zijn van een emailadres of een reactieformulier. (Potentiële) klanten die via de site reageren, verwachten echter ook - zoals altijd met e-mail - snel antwoord.

4. Denk na over inhoud en presentatie

Ga er maar vanuit dat - afgezien van nieuwsgierige collegae en verdwaalde surfers - uitsluitend desperate rechtzoekenden uw site bezoeken. Die hebben geen behoefte aan grote grafische afbeeldingen of technische hoogstandjes, ze willen uitsluitend relevante informatie: adresgegevens, specialisaties, bijzondere kwalificaties (zoals lidmaatschap van specialisatieverenigingen of publicaties), tarieven en een routebeschrijving. Een algemene profielschets van het kantoor kan belangrijk zijn om de juiste doelgroep aan te spreken. Ook de vormgeving speelt een belangrijke rol in de uitstraling van het kantoor. Neem daarom ruim de tijd om met de sitebouwer te overleggen hoe aard en cultuur van het kantoor het beste in de site tot uiting kunnen worden gebracht.

5. Geef bekendheid aan de site

Zorg ervoor dat de site wordt aangemeld bij zoekmachines. Stuur een mailtje naar andere juridische sites en naar regio- of stadsgidsen op het WWW. Vermeld URL en e-mailadres op briefpapier en visitekaartjes.

§ 4.2 Integratie in de automatisering

Het is belangrijk om goed na te denken over hoe Internet in de automatiseringsomgeving van het kantoor kan worden geïntegreerd .

Het realiseren van de Internettoegang op een stand-alone-PC is de goedkoopste en eenvoudigste oplossing, maar om de voordelen ten volle te kunnen benutten is het aan te raden om alle - zowel de juridische als de administratieve - werkplekken van een aansluiting te voorzien; de functionaliteiten kunnen per werkplek worden bepaald.

De vermeende veiligheidsrisico's van koppeling van het kantoor netwerk aan Internet zijn - indien het systeem met kennis van zaken is aangelegd - minimaal. Het grote voordeel van een dergelijke koppeling is dat iedereen zijn eigen e-mailadres kan hebben en dat alle functionaliteiten voor iedereen binnen handbereik zijn; als men voor iedere e-mail hoekje-om-trapje-af moet, gaat het belangrijkste voordeel verloren en verwordt Internet al snel van lust tot last.

In verband met de snelheid is ISDN absoluut te prefereren boven een analoog modem. Toegang via de kabel biedt op lange termijn perspectief, maar is op dit moment nog onvoldoende bedrijfszeker.

Een laatste tip betreft de keuze van de provider. Zonder te zeggen dat de duurste de beste is of de goedkoopste de slechtste, is er een sterk verband tussen prijs en kwaliteit. In computertijdschriften staan regelmatig vergelijkende onderzoeken. Ook de ervaringen van collegae kunnen waardevol zijn bij het maken van een keuze.

§ 5 TOT SLOT

Internet zal de komende jaren een ingrijpende invloed hebben op het gehele maatschappelijke leven, en ook in de advocatenpraktijk zal deze digitale revolutie merkbaar zijn. Communicatie zal via andere kanalen verlopen en de juridische bibliotheek zal van een zware boekenkast transformeren in een PC met een kabeltje.

Zie Internet niet als drempel maar als uitdaging, en onthoud dat de Internetgemeenschap is gebouwd op behulpzaamheid en de bereidheid om kennis te delen.

Maak gebruik van de helpende hand die anderen toesteken, en investeer niet zozeer in het vergaren van kennis, als wel in het vermogen om informatie te vinden.

En wie eenmaal feeling heeft gekregen met het medium zal ontdekken dat de vraag: 'Is het op Internet te vinden?' over het algemeen slechts een retorische is; de enige vraag die telt is: 'Wáár op Internet kan ik het vinden?'.

mr M. van Opijnen is sr. beleidsmedewerker bij de Raad voor Rechtsbijstand Arnhem en projectleider Internet van de gezamenlijke Raden voor Rechtsbijstand; dit artikel is geschreven op persoonlijke titel.

Noot

- 1 Computer die rechtstreeks aan Internet verbonden is en waarvan andere computers gegevens kunnen opvragen.
- 2 Uit te spreken als 'I seek you' - een handig programmaatje voor allerlei vormen van communicatie tussen individuen. In verband met beveiligingslekken niet aan te raden voor zakelijk gebruik.
- 3 Digitale junkmail.
- 4 Zoals de babbelboxapplicatie IRC (Internet Relay Chat).
- 5 Geavanceerd en verslavend schietspel dat ook op Internet gespeeld kan worden.
- 6 Zoals bijvoorbeeld WebWereld.
- 7 Met de nadruk op 'redelijk'; door de browseroorlog tussen Microsoft en Netscape enerzijds en door de bijna dagelijkse introductie van nieuwe technische snufjes anderzijds, wordt men in de praktijk regelmatig geconfronteerd met toepassingen waar de computer geen raad mee weet.
- 8 TK 1995-1996, 20 644, nr. 30.
- 9 Zie hierover meer uitgebreid mijn artikel: 'Overheid op Internet', Rechtshulp 1998-5.
- 10 TK 1998-1999, 26 387, nr.1.
- 11 Zie onder meer Wetgeving voor de Elektronische Snelweg (TK 1997-1998, 25 880, nr.2), pag. 9.
- 12 URL: Uniform Resource Locator: de officiële naam voor 'Internetadres'. Bijvoorbeeld:
<http://www.advocatenkantoor.nl>.
- 13 Ga daartoe op de hyperlink staan, klik met de rechter muisknop en kies 'In een nieuw venster openen' of een vergelijkbare optie.
- 14 Een webmaster is degene die voor een bedrijf of instelling een website onderhoudt.
- 15 Internationale domeinen zijn site die eindigen op .org, .com of .net. Nederlandse domeinen eindigen op .nl.
- 16 Een persoonlijk gidsje, waarin u veelgeraadpleegde sites kunt opslaan. U hoeft dan niet meer het hele adres in te tikken, maar een klik op de muis volstaat om de site opnieuw te bezoeken. In Netscape heet dit bestand 'Bookmarks'.
- 17 Bcc staat voor blind carton copy - een kopie verzenden van een bericht zonder dat de eigenlijk geadresseerde dat kan zien.
- 18 Maar dat is niet eens noodzakelijk: e-mail kan ook met behulp van dictafoon en secretaresse, of met spraakherkenningssoftware worden beantwoord.
- 19 Per e-mail aan uitsluitend een individueel lid.
- 20 Een redacteur die de bijdragen screent op relevantie of onbehoorlijk taalgebruik.
- 21 E-zines worden soms ook - het is verwarrend - mailinglijsten genoemd.
- 22 Die selectie is meestal ruim voldoende. Liefhebbers kunnen via bijvoorbeeld DejaNews desgewenst meer nieuwsgroepen vinden.
- 23 Een alias is een tweede emailadres. Het kost niks en u kunt het krijgen bij bijvoorbeeld Freemail, Hotmail of My-own-email.
- 24 Enkele woorden of letters - dikwijls 'no spam' in het reply-adres, waardoor geautomatiseerde spammers het emailadres niet kunnen traceren.
- 25 Dit kan worden ingesteld in mail of nieuwsprogramma.

'Overheid moet wetten en jurisprudentie op Internet zetten'

De Internet-ervaringen van Jeroen de Kreek

Henk Bergman

Hij was de eerste. Maar hij is niet langer de enige. Mr Jeroen de Kreek lanceerde in mei 1995 De Digitale Advocaat (www.advocaat.nl) en was daarmee het eerste lid van de balie dat zijn diensten via Internet aanbood. Inmiddels is een legertje confrères hem gevolgd, al vindt hij dat geen maatstaf voor de populariteit van Internet in de advocatuur. 'Er is nog te veel onnodig wantrouwen. In vergelijking met Amerika lopen we drie jaar achter.'

Jeroen de Kreek is verbonden aan het Amsterdamse kantoor Sybrandy Fontijn Advocaten. Hij geeft regelmatig, deels zelf ontwikkelde, cursussen van een dag over Internet. In de ochtend behandelt een collega de technische kant, waartoe natuurlijk ook de beveiliging hoort. 'Heel nuttig,' zegt hij, 'want advocaten zijn als de dood dat onbevoegden hun netwerken binnenkomen. Dat verklaart ook voor een belangrijk deel de nog steeds behoorlijke huiver voor Internet.'

In de middag, als de juridische mogelijkheden aan de orde komen, valt de groep cursisten vrijwel altijd uiteen in drie subgroepen. Je hebt degenen die thuis, meestal met behulp van hun kinderen, alias whizkids, zelf al aan het surfen zijn en die daarbij natuurlijk ook op juridische sites terechtkomen. Sommigen kunnen heel enthousiast vertellen over de site van het Europese Hof, met alle uitspraken en die fantastische database met alle verdragen. Daarnaast heb je een groep die nog geen Internet-ervaring heeft en die zich nogal gereserveerd opstelt. Ik heb toch al m'n cd roms, zeggen ze. Wat kan Internet daar nog aan toevoegen? De derde groep tenslotte heeft op kantoor al eens voor een cliënt een Internet-casus moeten behandelen en was daardoor wel gedwongen zich - misschien eerder dan gepland - in de materie te verdiepen.

De Kreek benadrukt dat Internet echt niet alleen interessant is voor advocaten die dure IE-zaken behandelen. Ook de sociale advocatuur kan er z'n voordeel mee doen. De Kreek: 'Neem de Wet schuldsanering private personen. De wetteksten plus een uitgebreide toelichting stonden een paar dagen na de inwerkingtreding vorig jaar al op Internet. Dat was een geweldige steun voor de advocaten die er direct mee moesten gaan werken.'

E-mail

E-mail - toch een eenvoudige Internet-toepassing - is volgens Jeroen de Kreek nog niet wijd verbreid in de advocatuur. In elk geval niet voor de contacten tussen advocaten onderling. 'De communicatie met confrères gaat nog grotendeels per post. Dat ligt niet aan mij, ik wil best veel meer via e-mail doen. En als er al gemaïld wordt, dan gaat het nog wat onwennig. Laatst had ik een Amice een e-mail gestuurd, die had hij keurig ontvangen, maar daarna zond hij me een fax of ik de boodschap ook nog even per brief wilde sturen. Zoiets gaat natuurlijk recht in tegen alles waar e-mail voor staat.'

Hij heeft goede ervaringen met e-mail als mogelijkheid om snel informatie met collega's uit te wisselen. 'Een paar weken geleden moest ik iets specifiek weten over merkenrecht in Japan. Via het Internet had ik iemand gevonden die daar kennelijk veel van afwist en per e-mail legde ik hem mijn vraag voor. Ik kreeg snel een antwoord waarmee ik verder kon. Dat soort contacten heb ik vaker. Uiteraard word ik ook regelmatig zelf benaderd met een vraag om informatie. Het is geven en nemen.'

Met cliënten e-mailt hij veel. 'Ik merk dat ze het een prettige manier van communiceren vinden. De drempel is lager dan bij een brief, je kunt je boodschap altijd kwijt, het kan kort en bondig, het hoeft geen perfect uitgebalanceerd Nederlands te zijn en het gaat heel snel.'

Hij denkt dat e-mail op korte termijn net zo gewoon wordt als de telefoon, de brief en de fax en ook dezelfde aantrekkingskracht krijgt op commerciële aanbieders. 'Nu al zie je dat het aantal ongevraagde commerciële boodschappen toeneemt. Spams worden ze genoemd. Je kunt er overigens wel iets tegen doen: van e-mailadressen die je commercieel bestoken kun je aangeven dat je ze niet wilt ontvangen. Dat is net zoiets als het weigeren van ongewenste brievenbusreclame.'

Nieuwsgroepen

Een andere mogelijkheid van Internet zijn de nieuwsgroepen. Balinet biedt volop mogelijkheden, maar die worden volgens De Kreek nog veel te weinig benut. 'Daar zouden toch de grote juridische disputen moeten plaatsvinden, maar ik zie er nog niet veel van. Terwijl de site toch beveiligd is, dus we kunnen het als advocaten echt onder ons houden. Jammer, want in de openbare nieuwsgroepen vinden soms zeer interessante discussies plaats.'

Marketing

Dan Internet als relatie- en marketinginstrument. Vast staat dat inmiddels flink wat kantoren voor dit doel een eigen site hebben. Maar die heeft volgens De Kreek alleen zin als er een echte toegevoegde waarde in zit. 'Een statische homepage is niet meer dan een digitale folder. Het ontwikkelen van een eigen site dwingt je als kantoor om jezelf een

paar essentiële vragen te stellen. Wat voor cliënten wil ik bedienen? Wat voor soort dienstverlening verwachten die van ons? Wat voor informatie hoort daarbij? Pas als je die vragen beantwoord hebt kun je gaan bepalen hoe je site eruit moet zien.'

De Internetter wil informatie - dat is een basisgegeven. De Kreek: 'In ieder geval wil hij een begin van een oplossing voor het probleem waar hij mee zit. En hij wil graag iets interactiefs: de mogelijkheid om een vraag te stellen bijvoorbeeld. Ziet hij dat allemaal niet, dan is-ie zo weer vertrokken.' Hij noemt Shell als een mooi voorbeeld van een site waarover goed is nagedacht. 'Ook daar zaten ze met de vraag hoe de aandacht van surfers te trekken en vast te houden. Toen hebben ze er een routeplanner op gezet en die wordt nu heel vaak gebruikt. Behalve de route die je moet rijden krijg je ook nog de plaatsen aangegeven waar een Shell-pompstation staat. Dat vind ik een hele goeie.'

Verkopen

Als verkoopmedium van diensten en informatieproducten staat Internet nog in de kinderschoenen. Maar volgens Jeroen de Kreek zijn er in theorie mogelijkheden genoeg. 'Je kunt voorbeeldcontracten aanbieden of hoogwaardige juridische informatie. Daar bestaan al afdoende beveiligde betalingssystemen voor, waaraan geen creditcard te pas komt. Ik ben zelf bezig zo'n soort site te ontwikkelen, met gedeeltelijk gratis en gedeeltelijk betaalde informatie.'

Hij gebruikt in zijn praktijk de cd roms van Kluwer en Sdu niet, ook niet de versies die op Internet staan. 'Ik vind ze in beide gevallen te duur. Daarom ga ik regelmatig naar de bibliotheek van de rechtbank, daar kan ik ze gratis raadplegen.' Kloppen doet het eigenlijk niet, vindt hij. 'Het is toch een taak van de overheid om wetgeving en jurisprudentie op Internet te zetten. Met een simpel zoekprogramma zou je dan als advocaat een heel eind komen.'

De overheid zit echter ook niet stil. De sites van de verschillende ministeries zijn zonder meer goed. En inmiddels zijn ook veel semi-overheidsorganen en overheidsbronnen op het net verschenen: het CBS, de Rekenkamer, de Kamers van Koophandel, de Staatscourant, de Staatsalmanak. De Kreek: 'Allemaal bronnen die je als advocaat regelmatig nodig hebt. Uittreksels uit het handelsregister kun je nu elektronisch opvragen, heel handig.' Hij schat dat de omslag vorig jaar heeft plaatsgevonden. 'Opeens wilde iedereen het net op. Dat gebeurt nu op ruime schaal. En het einde is nog lang niet in zicht.'

De overheid is dus gelukkig met een inhaalslag bezig. Beleidsmatig is Internet een aantal jaren blijven liggen, maar nu wordt er serieus op gestudeerd. Het ministerie van Justitie is aan het uitzoeken of het berichtenverkeer tussen advocatuur en rechtbank in ieder geval gedeeltelijk via Internet zou kunnen lopen. Dan zou je de rolberichten, andere eenvoudige berichten en informatie over het rolreglement via het net kunnen ophalen. Zeker als straks het procureaat zal zijn opgeheven en je als advocaat in elk arrondissement kunt procederen, zal elektronische communicatie tussen advocaat en rechtbank heel gewoon worden.

Op middellange termijn komt ook digitaal procederen eraan, denkt hij. 'Technisch gesproken kan het nu al. Maar er moeten eerst nog andere hobbels genomen worden. Het vraagt een heel andere manier van werken en zoals bekend kost het invoeren daarvan en het mensen overtuigen van het nut van zo'n verandering vaak veel tijd en inspanning.'

Navolgers

Dat zijn Digitale Advocaten inmiddels op ruime schaal is nagevolgd, vindt hij niet erg. 'Dat was onvermijdelijk. En bovendien: hoe meer Internet geïntegreerd wordt in de advocatenpraktijk, hoe liever het me is. De kwaliteit gaat daarmee automatisch omhoog en de beroepsgroep als geheel kan zich daardoor professioneler presenteren.' Zijn eigen site heeft hem in ieder geval geen windeieren gelegd. 'Ik schat dat het grootste deel van mijn urenomzet er direct danwel indirect van afkomstig is.'

Zijn belangrijkste Internet-tip voor advocaten: doen, er mee beginnen, aan de gang gaan, uitproberen, zelf ervaren.

Netiquetten

Voor het gebruik van Internet geldt een aantal gedragsregels, ook wel Netiquetten genoemd.

- Maak geen commercieel gebruik van academische of persoonlijke netwerken.
- Geef altijd een duidelijk onderwerp (subject) aan een boodschap, dan weet de lezer snel of hij die wil lezen.
- Gebruik alleen hoofdletters aan het begin van de zin en om belangrijke onderdelen aan te duiden. Hele woorden in HOOFDLETTERS of KAPITALEN wordt beschouwd als SCHREEUWEN. En dat is onbeleefd, zoals we allemaal weten.
- Verstuur nooit kettingsbrieven via Internet.
- Volg bij een mailinglist de richtlijnen zoals die zijn aangegeven door de lijstbeheerder.
- Zet bij crossposten (het plaatsen van een enkel bericht in een aantal nieuwsgroepen) boven het bericht naar welke nieuwsgroepen een kopie is verzonden.

Certificaten, sleutels en lopers

Veilig elektronisch berichtenverkeer

Daan de Snoo

Hoewel de advocatuur als branche niet voorop loopt als het gaat om elektronische communicatie met cliënten, confrères, overheid, rechterlijke macht en andere partijen, begint deze manier van communiceren langzaam maar zeker toch een vaste plaats in het dagelijks bestaan van de gemiddelde advocaat te krijgen. Belangrijk punt van aandacht daarbij is de beveiliging.

Kennis is macht en door de eeuwen heen is dat een belangrijke reden geweest om informatie af te schermen voor derden. Een bekend voorbeeld is Caesar, die van simpele encryptiemethoden gebruik maakte in de berichtgeving aan zijn veldheren. In principe lost onze informatiemaatschappij dit soort problemen op dezelfde manier op. Bedrijfscomputersystemen kennen sinds hun ontstaan in de jaren vijftig toegangsbeveiligingen met passwords. Buitenlandse diensten versturen gevoelige informatie met behulp van versleuteld telexverkeer. En helemaal actueel: via Internet doen mensen steeds vaker zaken zonder elkaar ooit gezien te hebben. Juist dan, in cyberspace, moeten partijen kunnen vertrouwen op de elektronische identiteit van hun transactiepartner.

In het civiele rechtsbedrijf - het domein van advocatuur, gerechtsdeurwaarders en rechterlijke macht - wordt meer en meer gebruik gemaakt van e-mail via Internet. De toepassing van elektronisch berichtenverkeer kan in het rechtsbedrijf pas echt goed op gang komen wanneer de betrokken partijen goede afspraken hebben gemaakt over de eenduidige vaststelling van de authenticiteit van de berichtgeving. Certificaten en elektronische of digitale handtekeningen spelen daarbij een belangrijke rol.

Certificaten

Een certificaat is een door een daarin gespecialiseerde onderneming (certification authority, verder CA) op aanvraag verstrekte elektronische identificatie. De CA koppelt de identiteit van de aanvrager aan een tweetal zogenoemde sleutels (digitale codes): een private en een publieke sleutel.

Het certificaat bevat in ieder geval de volgende informatie:

- e-mailadres van de houder;
- identiteit van de houder (ten behoeve van de elektronische handtekening);
- publieke sleutel van de houder (waarover verderop meer);
- organisatie die het certificaat heeft uitgegeven (CA);
- de geldigheidsduur van het certificaat.

figuur 1, zie pg. 28 Advocaten Dossier, voorbeeld van een certificaat

Verklaring

Een aantal partijen speelt een belangrijke rol bij de uitgifte van certificaten: de al genoemde CA en de registration authority (verder RA). Afhankelijk van de 'zwaarte' van het certificaat kan de CA een verklaring verlangen van een registrerende autoriteit waarin de identiteit van de aanvrager van het certificaat wordt bewezen. Voor een bedrijf kan dit de Kamer van Koophandel zijn of een notaris die een verklaring afgeeft dat hij de identiteit van de aanvrager heeft gecontroleerd. (1) Ook denkbaar is dat de aanvrager zich bij de CA identificeert met bijvoorbeeld een paspoort. (2)

De uitgifte van certificaten is volledig in handen van de private sector. Wereldwijd zijn mogelijk honderden CA's actief. Het is daarom moeilijk na te gaan of de controle van de aanvrager van het certificaat in alle gevallen goed is uitgevoerd. Een aantal toonaangevende CA's heeft de uitgegeven certificaten in klassen ingedeeld. De ontvanger van een gecertificeerd bericht kan dan nagaan wat de waarde van het certificaat is en wat de CA heeft gedaan om de identiteit van de aanvrager vast te stellen. Er is in Europa nog weinig wetgeving op dit specifieke terrein. Een Europese richtlijn voor elektronische handtekeningen is in voorbereiding; daarin wordt onder meer de positie van de CA geregeld. De Zweedse regering is serieus van plan om burgers vanaf de lagere school een mailbus met certificaat te geven.

Orde van Advocaten

De Nederlandse Orde van Advocaten is in oktober 1997 gestart met het uitgeven van certificaten aan advocaten voor de beveiliging en ondertekening van e-mail en de toegang tot gegevensbestanden, waaronder BalieNet. Inmiddels beschikken bijna 400 advocaten over een door de Orde uitgegeven certificaat.

De procedure rond de uitgifte van certificaten is weergegeven in figuur 2. De advocaat dient de aanvraag voor een certificaat in bij de Orde. Die controleert of de gegevens van aanvrager juist zijn en of hij/zij is ingeschreven als advocaat. Het registratiebewijs gaat vervolgens gewaarmerkt naar de CA, die de advocaat per gewone post een pincode toezendt. De advocaat haalt met deze pincode zijn certificaat op van de certificaatsserver van de CA. Daarna kan de hij/zij met de meest gangbare Internet e-mailpakketen beveiligd e-mailen. (3)

De Orde vervult de rol van RA en CA. De daadwerkelijke vervaardiging van certificaten (CP in de tekening) is uitbesteed aan een marktpartij. Het is te verwachten dat de Orde arrangementen zal treffen met commerciële CA's voor de uitgifte van advocatencertificaten en zich zal beperken tot de rol van registrerende autoriteit.

figuur 2, zie pg. 29 Advocaten Dossier, uitgifte van orde-certificaten

Beveiliging

Het eerder genoemde sleutelbaar dat door de CA bij het certificaat is uitgereikt, speelt een belangrijke rol bij de beveiliging van e-mail. Onbeveiligde e-mail is een serieuze bedreiging voor de geheimhoudingsplicht van de advocaat. Het is technisch gezien vele malen eenvoudiger om een e-mailbericht te onderscheppen dan een fax of brief. Helaas realiseren advocaten zich dat onvoldoende en verzenden zij per dag vele onbeveiligde e-mails. Het is van belang dat advocaten hun e-mailverkeer deugdelijk beveiligen. De beveiliging met behulp van publieke en private sleutelparen werkt eenvoudig en verloopt - zonder in technisch wiskundige details te vervallen - als volgt.

De verzender en de ontvanger van het bericht beschikken beiden over hun eigen private sleutel en de publieke sleutel van de ander. Voor het verzenden van het bericht versleutelt de e-mailsoftware de inhoud van het bericht. Daarbij maakt de software gebruik van de private sleutel van de verzender en van de publieke sleutel van de ontvanger. De inhoud van het bericht kan daarna uitsluitend door de ontvanger ontcijferd worden met behulp van zijn eigen private sleutel. Dit mechanisme is gebaseerd op wiskundige algoritmen, waarin priemgetallen de hoofdrol spelen.

Partijen kunnen op verschillende manieren aan elkaars publieke sleutels komen. Een elektronisch ondertekend e-mailbericht bevat de publieke sleutel van de verzender. Op deze wijze krijgt de ontvanger de beschikking over de publieke sleutel van de verzender van het bericht. Partijen kunnen elkaar publieke sleutels ook ophalen van een zogenoemde directory server. Dit is een centraal bestand waar op naam naar een sleutel gezocht kan worden. Advocaten kunnen elkaars publieke sleutels ophalen met behulp van de Balienetgids, waarin alle e-mailadressen van advocaten zijn opgenomen.

De verzender kan het bericht elektronisch ondertekenen met behulp van het certificaat. De ontvanger ziet dan bij ontvangst een zegeltje signed op het bericht. Door het zegeltje aan te klikken verschijnt informatie over het certificaat op het scherm van de ontvanger. De ontvanger kan zich daarmee vergewissen van de identiteit van de verzender

figuur 3, zie pg. 29 Advocaten Dossier, sleutelverkeer

figuur 4, zie pg. 29 Advocaten Dossier, zegeltje

Mooi voorbeeld

De regeling tussen BalieNet en de Rechtbank Groningen is een mooi voorbeeld van het gebruik van het certificaat voor de toegang tot gegevens. De rechtbank laadt de rolgegevens dagelijks in een speciaal daartoe ingerichte server, die rechtstreeks in verbinding staat met BalieNet. Advocaten die met het door de Orde uitgegeven certificaat toegang hebben tot de informatie op BalieNet hebben met een simpele muisklik rechtstreeks toegang tot de rolgegevens van de rechtbank. BalieNet verzorgt voor de rechtbank het toegangsbeheer tot de rolgegevens. De griffie hoeft geen toegangscode meer uit te reiken aan advocaten en de administratie daarvan te voeren.

De on-line beschikbaarheid van de rolgegevens is een belangrijke eerste stap in de modernisering van de communicatie in het rechtsbedrijf. De Orde streeft er naar om deze faciliteit uit te breiden naar andere gerechten. Dat is eenvoudig te doen omdat alle rechtsbanken gebruik maken van hetzelfde automatiseringpakket 'Civiel'.

BalieNet gebruikt het certificaat om de toegang tot informatie te beperken tot bepaalde groepen gebruikers, zoals de leden van specialisatieverenigingen. Zo heeft de VAS (Vereniging Advocaat Scheidingsbemiddelaars) naast een openbare website een besloten omgeving binnen BalieNet die uitsluitend voor leden toegankelijk is. Ook andere specialisatieverenigingen of gremia binnen de advocatuur kunnen van deze faciliteit gebruik maken. Aan het certificaat hangt een profiel van de advocaat. Op basis van dit profiel kan de advocaat bepaalde bronnen van informatie raadplegen. Gemakkelijk in het gebruik, want de advocaat heeft maar één certificaat nodig in plaats van een hele lijst passwords en user-ID's. De certificaten zijn hier de sleutels die op bepaalde sloten passen.

Sdu Uitgevers heeft de Orde-certificaten erkend als toegangscode voor hun juridische databanken, waarmee het gebruiksgemak van de certificaten zich uitbreidt naar databanken van derden. Uitgevers kunnen met het gebruik van certificaten domeinontsluiting van juridische informatie realiseren door aan een certificaat een gebruikersprofiel toe te kennen. Koppeling van het profiel aan de financiële administratie maakt de toepassing van pay per view mogelijk. Advocaten zijn dan niet meer genoodzaakt om voor uitgaven die zij slechts incidenteel raadplegen een jaarabonnement aan te schaffen.

Steeds belangrijker

De Orde verwacht dat de elektronische identificatie met behulp van certificaten een steeds belangrijkere rol gaat spelen in het rechtsbedrijf. Het hierboven aangehaalde voorbeeld van de rol Groningen is een eerste stap. Het maken van afspraken over standaards tussen partijen in het rechtsbedrijf is daarvoor essentieel. De Orde participeert daarom in het door de minister van Justitie geïnitieerde overleg over de toepassing van informatietechnologie in het rechtsbedrijf (ICTA, informatie- en communicatietechnologie afstemmingsoverleg). Aan dit overleg nemen deel: de Adviesraad informatietechnologie van de Zittende Magistratuur (ARIZ), het Openbaar Ministerie, het ministerie van Justitie, de gerechtsdeurwaarders, de gefinancierde rechtshulp en de Orde. Het doel van het overleg is zicht te houden op de lopende IT- projecten in het rechtsbedrijf en daar waar nodig afspraken te maken over standaards en wijzen van communiceren. ICTA zal de resultaten van het overleg in een conferentie in het najaar van 1999 publiek maken. De gerechtsdeurwaarders en de Orde zullen in een convenant hun certificaten wederzijds erkennen. (4)

Aansprakelijkheid

Bij het gebruik van certificaten kunnen dingen misgaan. Er is nog geen specifieke wetgeving die in zo'n geval de positie of aansprakelijkheid van de CA's regelt. De CA zal in zijn algemene voorwaarden (meestal Certification Practice Statement genoemd) natuurlijk een bepaling opnemen dat de houder van het certificaat aansprakelijk is voor het gebruik ervan en zelf iedere aansprakelijkheid voor het gebruik van de certificaten uitsluiten. Dit is begrijpelijk, zeker gezien de prijs van het certificaat (gemiddeld f 150 per jaar voor een klasse 3 certificaat).

Is de CA er daarmee? In de relatie met de afnemer van het certificaat zal het wel goed zitten. Maar ook derden kunnen schade ondervinden door het gebruik van het certificaat, dat door de CA volkomen te goeder trouw kan zijn aangemaakt op basis van vervalste gegevens. Een derde die daarvan schade ondervindt kan de CA aanspreken. Het is dan de vraag of de uitsluiting van de aansprakelijkheid derdenwerking heeft. (5) De advocaat neemt bewust een risico als hij om praktische redenen zijn certificaat beschikbaar stelt aan zijn medewerkers op kantoor. Het is aan te bevelen om over het gebruik duidelijke afspraken te maken.

Wereldstandaard

De Orde waakt ervoor dat de certificaten die zij uitgeeft voor de beveiligde communicatie tussen advocaten onderling en hun cliënten en partijen in het rechtsbedrijf voldoen aan internationaal erkende standaards. Net als bij het cassettebandje zal er een situatie moeten ontstaan waarin certificaten universeel toepasbaar zijn. Voor gebruikers van de meest gangbare internet mailpakketten is dat nu het geval. Sommige, wellicht recent aangeschafte, versies van kantoor mailservers zijn nog niet in staat om met certificaten te werken. De meeste leveranciers leveren nu updates om het gebruik van certificaten binnen kantoorservers mogelijk te maken.

De markt van elektronische handtekeningen is nog volop in beweging. Het huidige op de harde schijf van de PC opgeslagen en met een password beveiligde certificaat wordt op termijn wellicht vervangen door identificatie door middel van een irisscan van de gebruiker of een in een smartcard opgeslagen scan van de hand. (6) In Frankrijk is een smartcard voor advocaten ontwikkeld die met een aan de PC gekoppelde smartcardlezer toegang geeft tot het Franse advocatennetwerk AVOCAWEB. Het voordeel van dat systeem is dat de advocaat het certificaat dat is geladen op de smartcard altijd 'op de man' heeft en plaatsafhankelijk kan gebruiken bij iedere smartcardreader op zijn kantoor. Het nadeel is de extra investering in hardware.

Ook de encryptiemethoden ontwikkelen zich verder. Wat vandaag veilig is (of lijkt) kan morgen door hackers ontcijferd worden. Een keuze voor standaards zal om die reden het liefst technologieonafhankelijk zijn om te voorkomen dat afspraken daarover steeds wijziging behoeven. Wanneer de huidige Internetmail en de daarbij gebruikte encryptie en elektronische handtekening de standaard blijken te zijn is er niets aan de hand. Dan regelt de wijze van communiceren zich vanzelf. De plaag van steeds nieuwe versies uit de IT industrie lijkt echter nog niet geweken. Kantoren hebben over het algemeen juist de overgang naar de grafische werkomgeving en de introductie van Internet e-mail achter rug. Voor ons doel, beveiligde elektronische communicatie in het rechtsbedrijf, is de huidige stand van de techniek prima toepasbaar. Een stabilisering in de ontwikkeling van nieuwe standaards zal dan ook zeer welkom zijn.

mr Daan de Snoo is hoofd afdeling rechtspraak, Nederlandse Orde van Advocaten

Noot

- 1 Zie notaris Batenburg, www.diginotar.nl.
- 2 Bij het KeyMail-systeem van PTT Post controleert de postbode de identiteit.
- 3 Bijvoorbeeld Netscape Communicator, Microsoft Outlook/Exchange en Pegasus Mail.
- 4 De gerechtsdeurwaarders beschikken over een eigen netwerk: KVG Net. Ze maken gebruik van hetzelfde type certificaat als de Orde.
- 5 S. van der Hof en S. Huydecoper behandelen deze vraag uitgebreid in Computerrecht 1998 nr. 5. Dit nummer is geheel gewijd aan de rol en positie van CA's en trusted third parties.
- 6 In de Rotterdamse haven geven containerterminals vrij toegang aan chauffeurs die zich bij de poort hebben geïdentificeerd met een smartcard (Cargo Card) en elektronische handlezing.

Overzicht cd-roms

I Algemeen recht

- Cd rom Verzameling Nederlandse Wetgeving

Inhoud: Integrale teksten van regelingen Staatsrecht, Bestuursrecht, Burgerlijke Rechtvordering

Prijs: f 159,- per jaar voor 1 gebruiker, in abonnement f 129,-
399,- voor 2 tot 5 gebruikers, in abonnement f 300,-
880,- per jaar voor zes of meer gebruikers, in abonnement
675,- per jaar. Prijzen zijn incl. BTW en 1 update per jaar

Uitgever: Sdu Uitgevers/Vermande Den Haag

- Algemene Databank Wet- en regelgeving (cd rom)

Inhoud: - Wetten
- Koninklijke Besluiten
- Ministeriële regelingen
- Subsidieregelingen
- 12 Verdragen

Prijs: 1 gebruiker cd rom: f 2.900,-

Uitgever: Kluwer Deventer

- Cd rom Register Officiële Publicaties

Inhoud: - Verwijzingen naar Nederlandse Officiële Publicaties
- Kamerstukken
- Europese Officiële Publicaties
- Uitvoeringsregelingen Nederland
- Normbladen
- In totaal bevat het register meer dan 300.000 verwijzingen

Prijs: Afhankelijk van keuze:
- Nederlandse Officiële Publicaties f 850,-
- Kamerstukken f 1.220,-
- Europese Officiële Publicaties f 875,-
- Uitvoeringsregelingen Nederland f 435,-
- Normbladen f 950,-

Alle met vier updates per jaar. Kortingen voor combinaties: Jaarabonnement gehele cd-rom (incl. 15% korting) f

3.681,- Proefabonnement (1 maand, alle registers) f 240,-

Uitgever: Sdu Uitgevers Den Haag

- Elex (cd roms Europees recht)

Inhoud: - Wet- en regelgeving
- Jurisprudentie

- Literatuur
- Beleid
- Verdragen
- Voorbereidende besluiten
- Nationale uitvoeringsregelingen
- Adres- en lidstaat informatie

Prijs: 2 delen

- deel 1 f 2.850,- per jaar
- deel 2 f 1.550,- per jaar
- combinatie f 3.690,-

Uitgever: Kluwer Deventer

- NJ Index

Inhoud: Elektronisch register over 45 jaargangen NJ

Prijs: 1 tot 2 gebruikers: f 495,-

Uitgever: Kluwer Deventer

- Gids Rechterlijke Macht

Inhoud:

- Ministerie van Justitie/Raad van State
- Internationale rechtscolleges
- Hoge Raad/ Gerechtshoven
- Rechtbanken
- Kantongerechten
- Notariaat
- Advocatuur
- Gerechtsdeurwaarders
- Rechtskundige adviseurs
- Kinderbescherming en Jeugdzorg
- Gevangeniswezen/TBS-verpleging/Reclassering
- juridische faculteiten
- Verschillende colleges, redenen en diensten
- Kamers van Koophandel en Fabrieken
- Arbeidsvoorziening
- Arbitragecolleges en Adviescommissies
- Colleges voor medisch tuchtrecht
- Sociale verzekeringsbank/Bedrijfsverenigingen/GAK
- Het Kadaster en openbare registers
- Verenigingen en publicaties
- Beëdigde vertalers, Gerechtstolken en Schriftexperts
- Aardrijkskundige woordenlijst

- Naamlijst van gemeenten
- Overzeese Rijksdelen
Prijs: 1 tot 3 gebruikers f 790,- incl. 8 updates.
Abonnees van de losbladige uitgave krijgen f 300,- korting
Uitgever: Noorduijn Kluwer Deventer

- Jurdoc

Inhoud:

- Burgerlijk wetboek van de Nederlandse Antillen en Aruba
- Eenvormige landsverordening op de rechterlijke organisatie
- Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering van de Nederlandse Antillen en Aruba
- Wetboek van Koophandel van de Nederlandse Antillen en Aruba
- Faillissementsbesluit 1931
- Statuut voor het Koninkrijk de Nederlanden plus Toelichting
- Samenwerkingsregeling Nederlandse Antillen en Aruba
- Staatsregeling van de Nederlandse Antillen en Aruba
- Eilandenregeling Nederlandse Antillen
- Landsverordening toelating en uitzetting
- Landsverordening Materieel Ambtenarenrecht
- Landsverordening Ambtenarenrechtspraak
- Regelingen Ambtenarenrechtspraak

Prijs: 1 tot 2 gebruikers f 980,-. Bij intekening f 790,-
Prijzen meerdere gebruikers op aanvraag
Uitgever: Kluwer Deventer

- Cd rom Collegebundel

Inhoud:

- Privaatrecht
- Publiekrecht

Prijs: Eenmalig: f 129,95. Jaarabonnement met 1 update per jaar f 94,- Jaarabonnement met 4 updates per jaar f 176,25
Uitgever: Kluwer Deventer

- Juridische Bibliotheek (cd rom)

Inhoud:

Deel 1

- Nederlandse Jurisprudentie f 1.950,- Vanaf 1965
- Data Juridica f 500,- Vanaf 1977
- Jurisprudentie ontnemingswetgeving f 400,- Vanaf 1978

Deel 2

- Rechtspraak van de Week f 700,- Vanaf 1981
- Kort Geding f 640,- Vanaf 1981
- AB Rechtspraak Bestuursrecht f 1.450,- Vanaf 1977

- Praktijkgids	f 640,- Vanaf 1971
- Schip en Schade	f 500,- Vanaf 1972
- Jurisprudentie Algemene Bijstandswet	f 875,- Vanaf 1987
- Rechtspraak Sociale Verzekering	f 500,- Vanaf 1987
- Jurisprudentie Sociale Voorzieningen	f 675,- Vanaf 1987
- Jurisprudentie Verhaal Bijstand	f 350,- Vanaf 1996
- Woonrecht Jurisprudentie	f 200,- Vanaf 1989
- Nederlands Internationaal Privaatrecht	f 350,- Vanaf 1985

Deel 3

- Bouwrecht	f 500,- Vanaf 1972
- Bijblad Industriële Eigendom	f 250,- Vanaf 1978
- Intellectuele Eigendom en Reclamerecht	f 400,- Vanaf 1985
- Uitspraken Reclame Code Commissie	f 200,- Vanaf 1983
- Schip en Schade	f 500,- Vanaf 1972
- Verkeersrecht ANWB jurisprudentie	f 350,- Vanaf 1972
- Literatuurdoc. Ministerie van Justitie	f 300,- Vanaf 1863
- Vrouwen en Recht (Clara Wichman)	f 350,- Vanaf 1086

Deel 4

- Bouwrecht	f 500,- Vanaf 1972
- AB Rechtspraak Bestuursrecht	f 1.450,- Vanaf 1977
- Belastingblad	f 700,- Vanaf 1992
- Data Juridica	f 500,- Vanaf 1977
- Publiek Belang en Recht	f 300,- Vanaf 1987

Prijs: Afhankelijk van de gewenste delen.

Uitgever: Kluwer Datalex

- Juridisk 2.0 Standaardeditie

Inhoud: 100 Meest gebruikte wetten

Prijs: Stand alone: jaarlijkse update f 495,- per jaar

tweemaandelijks update f 495,- per jaar

Netwerkversie 2-5 personen:

jaarlijkse update f 595,- per jaar

tweemaandelijks update f 835,- per jaar

Netwerkversie 5-10 personen:

jaarlijkse update f 695,- per jaar

tweemaandelijks update f 975,- per jaar

Netwerkversie voor meer dan 10 personen: prijs op aanvraag

Uitgever: Elsevier Juridisch Den Haag

- Juridisk 2.0 Burgerlijk wetboek 98/99

Inhoud: De complete boeken 1 t/m 8 incl. overgangswet NBW
Prijs: f 49,-
Uitgever: Elsevier Juridisch Den Haag

- Juridisch Mededingingsrecht 98/99

Inhoud: De wet inclusief de Memorie van Toelichting en andere relevante wet- en regelgeving
Prijs: f 49,-
Uitgever: Elsevier Juridisch Den Haag

- Cd rom Europa

Inhoud: - Alle officiële (Nederlandse) teksten van de vastgestelde Europese wetgeving
- Jurisprudentie van het Hof van Justitie in Luxemburg vanaf 1952
- Literatuurverwijzingen naar belangrijke nationale en internationale tijdschriften
Prijs: Vanaf f 1.325,- per jaar, incl. 4 updates
Uitgever: Sdu Uitgevers Den Haag

- Informatierijk: beleidsinformatie- en literatuurbestanden van de Nederlandse rijksoverheid

Inhoud: - Artikelen uit binnen- en buitenlandse vaktijdschriften
- Rapporten
- Kranten
- Kamerstukken
- Staatscourant
- Persberichten
- Beleidstoespraken
- Verslagen
Prijs: f 1.650,- per jaar, incl. 4 updates
Uitgever: Sdu Uitgevers Den Haag

II Sociaal Recht

- Cd rom Arbeid

Inhoud: - De integrale teksten van de arbeidsrechtelijk relevante wet- en regelgeving
- De integrale teksten van het tijdschrift Jurisprudentie Arbeidsrecht vanaf 1992
- De integrale teksten van de algemeen verbindend verklaarde CAO's vanaf 1 januari 1994
- Een overzicht van ontbindingsvergoedingen op basis van artikel 7:685 BW, vanaf december 1986
Prijs: Stand alone-versie: f 895,- per jaar incl. 2 updates. Netwerk-versie voor maximaal vijf gebruikers: f 1.590,-. Abonnees van Jurisprudentie Arbeidsrecht krijgen eenmalig 30% korting.
Uitgever: Sdu Uitgevers Den Haag

- Arbeidsovereenkomst Plus

- Inhoud:** - Losbladige uitgave Arbeidsovereenkomst
- aanvullingen jurisprudentie
- Prijs:** 1 tot 3 gebruikers f 1.095,-, incl. 6 updates. Iedere extra gebruiker f 300,- per jaar. Bij een abonnement op de losbladige uitgave 60% korting gedurende maximaal de eerste twee jaar.
- Uitgever:** Kluwer Deventer

- Cd rom Flexibele Beloningen en Arbeidsrelaties

- Inhoud:** - Handboek Flexibele Beloningen en Arbeidsrelaties
- Prijs:** f 335,-
- Uitgever:** Kluwer Fiscaal Deventer

- Encyclopedie Sociale Voorzieningen

- Inhoud:**
- Deel 1: Algemeen deel
  - Deel 2: Algemene Bijstandswet
  - Deel 3: Algemene Bijstandswet (Verhaal)
  - Deel 4: Algemene Bijstandswet/Relevante regelingen
  - Deel 5: Additionele Arbeid
  - Deel 6: Voorzieningen Werkloosheid
  - Deel 7: Wet Sociale Werkvoorziening
  - Deel 8: Oorlogsgetroffenen
  - Deel 9: Rechtsbijstand
  - Deel 10: Wet individuele huursubsidie
  - Deel 11: Arbeidsvoorziening
  - Deel 12: Emigratie- en remigratieregelingen
  - Deel 13: Wet voorzieningen Gehandicapten
  - Deel 14: Algemene Bijstandswet
  - Deel 15: Rijksgroepsregeling werkloze werknemers
  - Deel 16: Wet werkloosheidsvoorziening
  - Jurisprudentiebestand 1: Jurisprudentie Algemene Bijstandswet (JABW)
  - Jurisprudentiebestand 2: Jurisprudentie Verhaal Bijstand (JVB)
  - Jurisprudentiebestand 3: Jurisprudentie Sociale Voorzieningen (JSV)
  - Jurisprudentiebestand 4: Periodiek sociale verzekeringen, sociale voorzieningen en arbeidsrecht (PS)
  - Jurisprudentiebestand 5: Rechtspraak Sociale Verzekering (RSV)
- Prijs:** Afhankelijk van het aantal gekozen delen en/of bestanden
- Uitgever:** Kluwer Deventer

- Legal Office cd rom Arbeidsrecht

- Inhoud:**
- Cremers Arbeidsrecht
  - Jurisprudentie Arbeidsrecht (Sdu Uitgevers)
  - Praktijkgids (Gouda Quint)
  - Nederlandse Jurisprudentie (Tjeenk Willink)
  - Kort Geding (Tjeenk Willink)
  - Rechtspraak van de Week (Tjeenk Willink)
  - Tijdschrift voor Ambtenarenrecht (Kluwer / (Elsevier Juridisch)
  - Rechtspraak Sociale Verzekeringen (Kluwer) Literatuur
  - Arbeidsovereenkomsten

- Inzicht in de ondernemingsraad (Vink, Sdu Uitgevers)
- Arbeidsovereenkomstenrecht (Van der Grinten)
- Data Juridica

Prijs: 1 tot 3 gebruikers f 2.750,- incl. 4 updates. Prijs bij meerdere gebruikers op aanvraag

Uitgever: Kluwer OmniLEX

- Juridisk Contractueel

Inhoud: - De meest gebruikte overeenkomsten binnen het bedrijfsleven zoals arbeidsovereenkomsten en koopovereenkomsten

- Toelichtingen en relevante wetgeving

Prijs: f 149,- per jaar incl. jaarlijkse update. Losse verkoop f 199,-

III Bestuursrecht

- Cd rom Awb

Inhoud: - Complete tekst Awb
 - Artikelsgewijs commentaar
 - Jurisprudentie Bestuursrecht

Prijs: Vanaf f 625,- per jaar, incl. 3 updates

Uitgever: Sdu Uitgevers / Elsevier Juridisch (VUGA)

- Cd rom Bestuursrecht Awb

Inhoud: - Tekst en Commentaar Awb
 - Jurisprudentie voor zover van toepassing op de Awb
 - Literatuurverwijzingen
 - Wetteksten uit de Awb, Wet op de Raad van State, Wet op de bestuursrechtspraak bedrijfsorganisatie, Beroepswet en Besluit proceskosten bestuursrecht

Prijs: f 495,- per jaar, incl. 4 updates per jaar

Uitgever: Kluwer OmniLEX

- Cd rom Schadevergoeding

Inhoud: - Losbladige uitgave schadevergoedingsrecht
 - Relevante wetsartikelen en commentaar van auteurs

Prijs: 1 tot 2 gebruikers f 795,- incl. 2 updates Prijs voor meerdere gebruikers op aanvraag

Uitgever: Kluwer Deventer

- Cd rom TAR

Inhoud: - Tijdschrift voor Ambtenarenrecht vanaf 1984
 - Jurisprudentie (met annotaties)

Prijs: 1 tot 2 gebruikers f 550,- per jaar, incl. 3 updates Iedere extra gebruiker f 75,- per jaar

Uitgever: Kluwer/ Elsevier Juridisch

- Kluwer Subsidie Cd rom Profit

- Inhoud:** - Alle op het bedrijfsleven gerichte subsidieregelingen van de individuele EG landen en de door de EG beschikbaar gestelde subsidies
- Prijs:** Eenmalig f 500,-, abonnement f 750,- incl. 6 updates per jaar
- Uitgever:** Kluwer Deventer

- Milieu Cd rom

- Inhoud:** - Bibliografische verwijzingen naar milieuliteratuur uit binnen- en buitenland (CIMI), adressenbestand van Nederlandse milieu-instellingen en bestand met verwijzingen naar regelgeving in Staatscourant en Staatsblad
- Prijs:** - Stand alone f 500,-
- Netwerkinstallatie tot 100 gebruikers f 750,-
- tot 500 gebruikers f 1.250,-
- tot 1000 gebruikers f 1.750,-
- meer dan 1000 gebruikers f 2.500,- incl. 3 updates per jaar
- Uitgever:** Sdu Uitgevers Den Haag

- Eco-Cd rom Kluwer Datalex

- Inhoud:** - De complete teksten van alle wetten en lagere regelingen op milieugebied, waaronder de Wet Milieubeheer, de Wet Verontreiniging Oppervlaktewateren en de Wet Luchtverontreiniging
- Samenvattingen van meer dan 140 milieusubsidies en kredietregelingen
- Jurisprudentie
- Literatuurverwijzingen naar milieuonderwerpen uit Data Juridica
- Prijs:** Stand alone abonnement f 1.800,-. Netwerk abonnement 1 gebruiker f 2.600,-, netwerk abonnement 2 gebruikers f 3.200,-, netwerkabonnement 3 gebruikers f 4.625, etc.
- Uitgever:** Kluwer Datalex

- Cd rom Bouwrecht

- Inhoud:** - Wetgeving
- Korte uittreksels jurisprudentie
- Korte uittreksels parlementaire stukken
- Wetsgeschiedenis
- Uitvoeringsbesluiten, verwante regelgeving, relevante verdragen
- Literatuur
- Prijs:** 1 tot 2 gebruikers: f 495,-. Iedere extra gebruiker f 222,75. Prijzen voor meer dan tien gebruikers op aanvraag
- Uitgever:** Kluwer Deventer

- Cd rom Bouwvoorschriften

Inhoud: - Woningwet en bouwbesluit, herziene druk 1997
- Regelingen Bouwbesluit, herziene druk 1997
- Toelichting op de wet- en regelgeving

Prijs: f 250,-, incl. BTW

Uitgever: Sdu Uitgevers Den Haag

- Cd rom Informatiebank bestuursrecht

Inhoud: - Wet- en regelgeving
- Commentaren
- Jurisprudentie
- Literatuur

Prijs: 1 gebruiker f 695,-

Uitgever: Samsom Alphen aan den Rijn

- Legal Office cd rom Huurrecht

Inhoud: Literatuur
- Handboek Huurrecht
- Huurrecht Bedrijfsruimten (Smit/Evers)
- Data Juridica (Burgerlijk en Sociaal recht)
- 45 Modellen voor de rechtspraak
Wet- en regelgeving
- Cremers Huurrecht
Jurisprudentie
- Rechtspraak Bestuursrecht (AB)
- Beslissingen Nederlandse Belastingrechtspraak (BNB)
- Bouwrecht (BR)
- Nederlandse Jurisprudentie (NJ)
- Praktijkids (Prg)
- Kort Geding (KG)
- Rechtspraak van de week (RvdW)
- Schip en Schade (SES)
- Tijdschrift voor Woon- en Bedrijfsruimterecht (WR)
- Huurcommissieuitspraken (CDH)

Prijs: Jaarlicentie 1 gebruiker f 1.395,-. Prijzen voor meerdere gebruikers op aanvraag

Uitgever: Kluwer Deventer

- Cd rom Ondernemingsrecht

Inhoud: - Relevante Wetteteksten
- Het handboek voor de NV en BV (Van der Heijden/Van der Grinten) plus alle daarop verschenen actualiteiten in het tijdschrift Journaal

Rechtspersonen- en Vennootschapsrecht

- Informatie uit De Naamloze Vennootschap en TVVs

- Handelsrecht/ondernemingsrecht van Data Juridica

Prijs: 1 tot 2 gebruikers f 795,- per jaar, incl. 4 updates per jaar. Prijs voor meerdere gebruikers op aanvraag.

Uitgever: Kluwer OmniLEX

- Juridisk Mededingingsrecht 98/99

Inhoud: - De Mededingingswet

- Memorie van toelichting

- Relevante wetgeving

Prijs: f 49,-

III Strafrecht

- Cd rom Strafrecht (Legal office)

Inhoud: - Wet- en regelgeving

- Commentaar

- Richtlijnen en Circulaires OM

- Jurisprudentie

- Literatuurverwijzingen

Prijs: 1 tot 2 gebruikers: f 2.495,-

Uitgever: Kluwer Deventer

- Juridisk Strafrecht/Strafvordering

Inhoud: - Het Wetboek van Strafrecht en Strafvordering

Prijs: f 49,-

Uitgever: Elsevier Juridisch Den Haag

IV Financieel en fiscaal

- De Fiscale Bibliotheek (cd rom 3 delen)

Inhoud: Deel 1

- FisclIndex

- Beslissingen Belastingzaken Nederlandse Belastingrechtspraak vanaf 1950

- Vakstudienieuws vanaf 1982

Deel 2

- FisclIndex

- Fiscaal Journaal Archief (fiscale nieuwsfeiten vanaf 1989)

- Weekblad voor Fiscaal Recht vanaf 1983

- Fed Fiscaal Weekblad vanaf 1983
- Informatiebulletin FIOD vanaf 1985
- Openbare aanschrijvingen Belastingdienst 1964-1992
- Data Juridica vanaf 1972
- Fiscale en verwante wetgeving

Deel 3

- FisclIndex
- Weekblad voor Fiscaal Recht vanaf 1950
- Maandblad Belastingbeschouwingen vanaf 1968
- Belastingblad vanaf 1992
- Tijdschrift Fiscaal Ondernemingsrecht vanaf 1992

- Prijs:**
- Deel 1 f 3.400,-
  - Deel 2 f 2.100,-
  - Deel 3 f 1.650,-
  - Korting bij afname van 2 of 3 delen

Uitgever: Kluwer Deventer

- Cd rom Belastingverdragen

Inhoud: - Integrale teksten(incl. oude versies) van alle Nederlandse belastingverdragen ter voorkoming van dubbele belasting, plus alle daaraan gekoppelde beschikkingen/regelingen en resoluties, toelichtende nota's, modelverdragen, multilaterale verdragen en het besluit voorkoming dubbele belasting

Prijs: 1 tot 2 gebruikers f 950,- incl. 2 updates per jaar

Uitgever: Kluwer Fiscale en Financiële Uitgevers Deventer

- Kennissysteem Overdrachtsbelasting (cd rom)

Inhoud: - Kennis op het gebied van de overdrachtsbelasting afkomstig uit wet- en regelgeving, jurisprudentie, literatuur en van experts

Prijs: Een jaarlicentie voor 1 gebruiker f 1.250,-

Uitgever: Kluwer Fiscale en Financiële Uitgevers Deventer

- Cd rom loon & Belasting

Inhoud:

- Het actuele beleid van de belastingdienst
- De belangrijkste belastingwetgeving en -jurisprudentie
- Alle feiten en cijfers van de laatste vijf jaar op het gebied van de loonbelasting
- Administratieve verplichtingen
- Handleiding Belastingdienst
- Bezwaar en Beroep
- Aanbevelingen en tips
- Fiscaal Lexicon

Prijs: f 750,- voor 1 gebruiker, 2-5 gebruikers f 1.450,00 6-15 gebruikers f 2.150,00. Prijzen zijn incl. 4 updates per jaar

Uitgever: Sdu Uitgevers Den Haag

- Cd rom Vakstudie Loonbelasting

Inhoud: - Losbladige uitgave Loonbelasting

- Artikelsgewijze commentaren

- Jurisprudentie

- Historische overzichten

Prijs: 1 tot 3 gebruikers f 2.700,- , netwerkprijzen op aanvraag
incl. 6 updates per jaar

Uitgever: Kluwer Deventer

- Cd rom Vakstudie Inkomstenbelasting

Inhoud: - Losbladige uitgave Inkomstenbelasting

- Artikelsgewijze commentaren

- Jurisprudentie

- Historische overzichten

- Hyperlinks naar BNB arresten

Prijs: 1 tot 3 gebruikers f 2.700,- , netwerkprijzen op aanvraag incl. 12 updates per jaar

Uitgever: Kluwer Deventer

- Cd rom Vakstudie Vennootschapsbelasting

Inhoud: - Losbladige uitgave Vennootbelasting

- Artikelsgewijze commentaren

- Jurisprudentie

- Historische overzichten

- Hyperlinks naar BNB arresten

Prijs: 1 tot 3 gebruikers f 2.700,- , netwerkprijzen op aanvraag incl. 12 updates per jaar

Uitgever: Kluwer Deventer

- Cd rom Vakstudie Omzetbelasting

Inhoud: - Losbladige uitgave Omzetbelasting

- Artikelsgewijze commentaren

- Jurisprudentie

- Historische overzichten

- Hyperlinks naar BNB arresten

Prijs: 1 tot 3 gebruikers f 2.700,- , netwerkprijzen op aanvraag incl. 12 updates per jaar

Uitgever: Kluwer Deventer

- Fiscaal Zakboek

Inhoud:

- Belastingwetgeving
- Uitleg en Commentaar
- bronverwijzingen naar Vakstudienieuws
- Tekst BNB en Fred Fiscaal Weekblad uitspraken

Prijs: f 312,50 per kwartaal, incl. 4 updates per jaar

Uitgever: Kluwer Deventer

- Cd rom Fiscale Planning

Inhoud:

- Formele Belastingwetten
- Fiscale uitvoeringsbesluiten en -beschikkingen
- Relevante jurisprudentie

Prijs: 1 tot 3 gebruikers f 950,- per jaar, incl. 2 updates per jaar. Netwerkprijzen op aanvraag

Uitgever: Kluwer Deventer

- ILS Estate Planning

Inhoud:

- Rekenprogramma voor de erfrechtelijke verkrijging en het verschuldigde successierecht

- De belangrijkste testamentsvormen en actuele tabellen

Uitgever: Elsevier Bedrijfsinformatie Den Haag

Overzicht Internetadressen

Bekende zoekmachines

- **www.altavista.com/**

Een krachtige internationale zoekmachine.

- **www.excite.com**

Een zoekgids die niet alleen op exacte trefwoorden zoekt, maar ook op concepten. Door een plus- of minteken voor een trefwoord te zetten, moet het trefwoord respectievelijk wel of niet in de te zoeken tekst voorkomen.

De resultaten worden altijd in volgorde van relevantie getoond.

- **www.findlaw.com**

Een grote Amerikaanse juridische zoekmachine.

- **www.ilse.nl**

ILSE is een full-text zoekmachine voor webpagina's in Nederland.

- **www.infoseek.com**

InfoSeek is een internationale zoekmachine die de mogelijkheid biedt/heeft verder te zoeken binnen een zoekresultaat. InfoSeek kan de zoekopdracht verfijnen en zo een enorm aantal treffers reduceren tot een overzichtelijk aantal zoekresultaten.

- **www.lawcrawler.com**

Speciale zoekmachine die behulpzaam is bij het vinden van allerlei juridische bronnen. Wereldwijd.

- **www.lawguru.com/search/lawsearch.html**

Een overzicht van meer dan 435 zoekmachines op juridisch gebied. Biedt een uitstekend startpunt bij uw zoektocht naar juridische bronnen.

- **www.lawinfo.com**

Een soort zoekmachine voor advocaten en rechterlijke bronnen op het Internet. Internet-boekenwinkel gespecialiseerd in familierecht, insolventierecht, belastingrecht en insolventierecht.

- **www.lawrunner.com**

Een handige en efficiënte zoekmachine op het gebied van het recht. Wereldwijd.

- **www.lycos.com**

Lycos is zowel een internationale zoekmachine als een uitgebreid register. Alle geïndexeerde webpagina's worden door redacteurs van Lycos verdeeld in 18 categorieën om het zoeken te vergemakkelijken. Daarnaast heeft Lycos extra's: People Find om online mensen op te sporen, Roadmaps met vele handige

kaarten en City Guide met informatie over meer dan 800 steden in Amerika, Canada, Europa en Australië.

- **www.snap.com**

Engelstalige zoekmachine met groot aantal categorieën.

- **www.startpagina.nl**

Rubrieksgewijs kunnen bepaalde sites worden aangeklikt, zodat zelf zoeken niet meer nodig is. Categorieën onder meer Communicatie, Financieel, Kranten, Nieuws, Eten & drinken, Uitgaan.

- **www.track.nl/track**

Nederlandstalige zoekmachine, met onder meer als categorieën Actueel, Gezondheid, Overheid & regionaal. Ook nieuwsitems.

- **www.wanadoo.nl**

Nieuwste zoekmachine met uitgebreide informatie op allerlei gebied, ook bijvoorbeeld met uitgaanstips (musea, tentoonstellingen, restaurants e.d.). Tevens mogelijkheid voor een eigen e-mailadres.

Juridische adressen

- www.aanvang.net/lnk-juri.htm

Gids voor juridische zoektocht op het Internet. Links naar vele voor juristen interessante sites.

- www.advocatenorde.nl

Site van de Nederlandse Orde van Advocaten. Ingangen: Profiel van de Orde, Personalialia, Adressen, Advocatenlijn, Nieuws, Publicaties, Studievoorzichting, Cursussen, Declaratie, Wet- & Regelgeving, Tuchtrect, Wetgevingsadviezen, Shop.

- www.amnesty.org

De website van Amnesty International bevat, naast algemene informatie, recente info over bijvoorbeeld Kosovo of Pinochet, lopende campagnes etc.

- <https://www.balienet.nl>

Balienet; de service-provider van de Nederlandse Orde van Advocaten. Kan met name in de toekomst van belang zijn. Op dit moment bevat de provider weinig informatie/mogelijkheden. Het is de bedoeling dat via een secure server beschermde emails kunnen worden gestuurd naar andere advocaten. Ook voor abonnementen en informatie over bijvoorbeeld de basisbibliotheek kunt u op deze service-provider terecht. De recente informatie is echter gedateerd en informatie over bijvoorbeeld de basisbibliotheek kunt u ook via het Advocatenblad ontvangen.

- www.buma.nl

Een publiekssite van Buma/Stemra-site over auteursrechtenaangelegenheden m.b.t. muziek, met links naar zusterorganisaties en Benelux Merkenbureau, Stichting Beeldrecht e.d.

- www.compulegal.demon.nl

Site van het Nederlands Genootschap voor Informatica, afdeling Computerrecht. Vooral door middel van vele hyperlinks op het onderhavige gebied wordt de bezoeker wegwijs gemaakt in de juridische aspecten van cyberspace, met onderwerpen als de millenniumbug, betalingsverkeer via Internet, domeinnamen, webattacks, virussen, etc.

- www.dds.nl/~1ekamer

Service van provider De Digitale Stad. Deze site geeft een overzicht van recente kamerstukken die bij de Eerste Kamer zijn gearriveerd:

- stand van de procedure in het wetgevings-procedure;
- kernegevens;
- hoofdlijnen.

- www.dhp.nl

Een zoeksite met doorschakelingen naar advocatenkantoren, o.a. van de Digitale Advocaat.

- www.gemnet.nl

Het intranet voor de decentrale overheid GemNet is slechts toegankelijk voor organisaties met een GemNetaansluiting. De informatie die via GemNet geleverd wordt, is onderverdeeld in 11 categorieën. Binnen deze categorieën is weer een onderverdeling gemaakt in de diverse lokale overheden en betrokken organisaties.

- www.gerechtshof-amsterdam.nl

De site van het Gerechtshof Amsterdam met o.m. Algemene informatie en jurisprudentie op het gebied van civiel recht, belastingrecht, familierecht en notariaat.

- www.gidsrm.nl

Gids Rechterlijke Macht Online. De ingang Actueel nieuws is niet meer beschikbaar. Wél: alle advocaten van Nederland, met zoekprogramma. Informatie over de uitgever (Kluwer).

- www.inform.nl/juridisch/index.htm

Links naar een (beperkt) aantal advocatenkantoren. Deze site biedt tevens links naar interessante sites voor juristen.

- **www.jb.rgl.ruu.nl**

Juridische bibliotheek Universiteit Utrecht. Ingangen: Catalogi, CD-rom's en gegevensbestanden, Informatie voor juristen op het internet, Informatie voor economen op het internet.

- **www.juridisch.com**

Een site met algemene informatie en juridische vragen die worden doorgespeeld naar deelnemende advocatenkantoren in de regio. Het gaat niet erg diep.

- **www.kluwer.nl**

De Kluwer-site met allerlei doorschakelingen, o.a. naar een leidraad voor diegenen die een juridische tekst moeten schrijven en vragen hebben over gebruikelijke afkortingen, bronnen, voetnoten e.d., naar Interwet (actuele wetgeving op internet), naar het jurisprudentiejournaal, NJB, JobNews (een vacaturebank), catalogus, etc.

- **www.lns.nl**

Legal Net Services (LNS) - Internet dienstverlening voor juristen. Bevat verscheidene doorschakelingen naar advocatenkantoren maar ook naar de VIRA, het alimentatie rekencentrum, de Nederlandse vereniging voor informatietechnologie en recht, het NJB, jurisprudentie journaal, Sdu wettenbank, informatie over juridische boeken en tijdschriften e.d.

- **www.nma-org.nl**

De website van de Nederlandse mededingingsautoriteit, met besluiten, persberichten, wet- en regelgeving, vragen, brochures en formulieren en korte samenvattingen van wetgeving.

- **www.openbaarministerie.nl**

Actuele informatie, over het OM, Persberichten, Publicaties, Speeches, Opportuun, Andere sites, English, Archief. Ruime mogelijkheden om te reageren.

- **www.parlement.nl**

Een site van het parlement met doorschakelingen naar de Eerste en Tweede Kamer met o.m. nieuws, gegevens over de kamerleden, vergaderoverzichten.

- **www.recht.nl**

De site van Legal Net Services bedoeld voor iedereen die zich met het recht wil bezighouden, bevat hyperlinks naar wetsteksten, artikelen, nieuwsbrieven, instanties, buitenlandse collegas op de volgende rechtsgebieden: auteursrecht, belastingrecht, familierecht, insolventierecht, Internetrecht, merkenrecht, millenniumrecht, privacyrecht. In feite is het een databank.

- **www.rechtbank-arnhem.org**

Rechtbank Arnhem is de eerste rechtbank met een eigen site. Op deze site staan o.m. openingstijden, zittingsrooster, nevenfuncties van rechters en belangrijke actuele uitspraken.

- **www.rechtsbijstand.org/rechtsbijstand.htm**

Site van Integer, het Internetproject voor de gesubsidieerde rechtsbijstand. Deelnemers zijn de Buro's voor Rechtshulp, de Vereniging Rechtsbijstandinstellingen, de Vereniging Sociale Advocatuur Nederland, de Vereniging voor Rechtshulp, de Stichting Iris en de Stichtingen Rechtsbijstand Asiel. Naast informatie over de deelnemers biedt deze site uitgebreide informatie over wet- en regelgeving, jurisprudentie, rapportage, statuten, etc. m.b.t. de gesubsidieerde rechtsbijstand. Verder informatie op de sociale rechtsterreinen voor de deelnemers.

- **www.rechtsbijstandarnhem.nl**

Site van de Raad voor Rechtsbijstand te Arnhem. De site bevat een complete bibliotheek van de regelgeving op het gebied van gefinancierde rechtsbijstand, inclusief recente politieke verwickelingen. Verder een overzichtelijke databank met duizend hyperlinks, mooi gerubriceerd en toegankelijk via een eigen zoekmachine: zowel wetgeving als rapporten (zoals bijvoorbeeld het rapport van de Commissie Leemhuis) en rechtspraak (bijvoorbeeld de arresten inzake Johan V.). Ook kunnen advocaten een zogenaamd toevoegingsaanvraagprogramma downloaden.

- **www.sdu.nl**

De site van Sdu uitgevers met doorschakelingen naar o.a. Sdu Wettenbank, OPmaat (overheidspublicaties), Staatscourant, Koninklijke Vermande uitgeverij, Transport, Milieu, Arbeid, Handelingen Eerste en Tweede Kamer, catalogus met zelfzoekfunctie, etc.

- **till.kub.nl**

Tilburg Internet Law Library (TILL)- Site van de Tilburgse universiteit, ook te bereiken via LNS (zie boven). Engelstalige site met law by topic en law by source (de hele wereld), allerlei juridische organisaties.

- **www.wetwegwijzer.nl**

Bedoeld voor iedereen die te maken krijgt met wetten en alle daarbijbehorende regels. Zoeken op Rubrieken of op Onderwerpen. Deel van de informatie is bestemd voor speciale doelgroepen. Overzicht van organisaties die informatie en/of hulp bieden.

- **www.wetten.nu**

Site van LegisLatio, zijnde een student die uit principe vindt dat de Nederlandse wetgeving gratis toegankelijk moet zijn op Internet. Hij komt daarmee in aanvaring met enkele uitgevers. Via zijn sites zijn 120 wetten, regelingen en verdragen te raadplegen. Met zoekfunctie.

- **www.wettenbank.sdu.nl**

Op deze site staan alle wetten, Koninklijke Besluiten, Aanwijzingen Minister President, Reglementen van Orde van Eerste en Tweede Kamer, Verenigde Vergadering en Ministerraad. Daarnaast bevat de wettenbank de oude, historische versies van de genoemde regelingen vanaf 1 april 1996 én de parlementaire geschiedenis van de wetten vanaf 1 januari 1995. De prijs is vanaf f 960,- per jaar.

- **www.wsnprvr.org**

Site met zeer uitgebreide informatie over de Wet Schuldsanering Natuurlijke Personen, zowel juridisch (wetteksten, etc.) als praktisch (databank bewindvoerders bijvoorbeeld).

Internationaal

- **www.asil.org**

Site van de American Society of International Law, één van de grootste verenigingen van volkenrechtsspecialisten. Vooral de 'information resources' vormen een uitstekend vertrekpunt om verder te surfen op dit onderwerp.

- **www.austlii.edu.au/au/cases/cth/high_ct**

Databank van het Australische Hooggerechtshof. Bevat 6.500 uitspraken vanaf 1947 (en enige van daarvoor).

- **www.cnn.com**

Laatste nieuws, achtergrondverhalen, internationale weerberichten. Naast de Engelstalige editie is er ook een in het Spaans, Portugees, Noors, Zweeds en Deens.

- **www.courttv.com**

Allerlei reportages over Amerikaanse rechtszaken, inclusief de mogelijkheid live de gelijknamige zender te volgen. Zeer Amerikaans.

- **www.curia.eu.int/nl**

Een website van het Hof van Justitie en het Gerecht van eerste aanleg in Luxemburg; met statistieken, algemene informatie, communiqués, index van zaken, recente rechtspraak en een weekoverzicht.

- **www.dhcour.coe.fr**

Dit is de officiële site van het Europese Hof voor de Mensenrechten, met een zoekmachine voor alle beslissingen vanaf 1996 (in Frans en Engels).

- **www.dhdirhr.coe.fr**

De human rightsweb van de Council of Europe; met hyperlinks naar jurisprudentie over mensenrecht-uitspraken en regelgeving.

- **www.ecre.org**

Op deze pagina vindt u niet alleen vacatures bij het secretariaat van de European Council on Refugees and Exiles (ECRE), maar ook relevante informatie over recente internationale ontwikkelingen.

- **europa.eu.int/jurisp/cgi-bin/form.pl?lang=nl**

Home-page van het Europees Gerechtshof met alle uitspraken sinds 17 juni 1997. Er zijn verschillende zoekingen. De site is in het Nederlands.

- www.eurospider.ch/BUGE

Een site waar alle beslissing van het Zwitsers Bundesgericht vanaf 1975 tot en met 1998 zijn opgenomen. In de Duitse, Franse en Italiaanse taal.

- www.eurospider.ch/ofnag/bge_eu_ger.html

On line databank die het mogelijk maakt te zoeken in de uitspraken van het Gerechtshof van de Europese Gemeenschap vanaf 1989 tot 1993.

- gahtan.com/techlaw

The Cyberlaw Encyclopedia. De Cyberlaw Encyclopedia is een Engelstalige site, waarop alles te vinden is over wet- en regelgeving en andere zaken die van invloed zijn op het Internet, zoals het millenniumprobleem. Bij het aanklikken een van de diverse onderwerpen, bijvoorbeeld 'censorship and free speech', krijgt men niet alleen informatie op de site zelf, maar wordt men ook doorverwezen naar andere bronnen.

- www.jura.uni-freiburg.de/ipr1/cisg

Uitgebreide informatie over de UN, gebaseerd op de UN Convention on Contracts for the International Sale of Goods (CISG).

- www.just.fgov.be

Het Belgische Staatsblad op het Internet. Deze site is zowel full-text als gestructureerd te doorzoeken. Opvallend is dat de site meertalig is, en men dus in het Nederlands, Frans en Duits kan zoeken en lezen.

- www.law.ecel.uwa.edu.au/intlaw

Site van de University of Western Austrilia over het volkenrecht met zeer veel links.

- law.house.gov/home.htm

Een Site van de US House of Representatives-Internet Law Library. Heeft als doel het gratis ter beschikking stellen van alles over de US-wetgeving, te beginnen met de Constitution. Onuitputtelijk en een zeer goed startpunt.

- www.laws.com

Een index met juridisch materiaal over het Amerikaanse en Canadeze recht. Daarnaast over het recht in Australië, Frankrijk, Duitsland, Italië, Nieuw-Zeeland, Spanje en Engeland.

- www.lawsource.com/also

Juridische database over de VS, Canada en Mexico. Per staat kan gezocht worden op beslissingen van het Hof en op de Grondwet. Tevens kunnen de procedu-res bekeken worden, etc. In het Engels, Frans en Spaans.

- www.legifrance.gouv.fr

Deze site biedt de uitspraken van Le Conseilconstitutionel, Le Conseil d'Etat en La Cour de cassation.

- www.lexnet.be

Een boodschappen- en informatiedienst voor de juridische vakwereld in België met vakinformatie, discussieforums over gespecialiseerde onderwerpen, informatie over meer dan 16.000 advocaten, wettelijke publicaties en links naar 500 pagina's gerubriceerd naar Belgische juridische sites, Europese juridische sites en Anglo-Amerikaanse juridische sites.

- www.lib.uchicago.edu/~llou/lawlists/info.html

Geeft een actueel overzicht van alle juridische mailinglisten. Wereldwijd.

Elke mailinglist wordt kort besproken en gerecenseerd.

- www.qis.net/chinalaw

De universiteit in het Amerikaanse Maryland verschaft op deze site informatie over de Chinese wetgeving en het gerechtelijke systeem in China, Taiwan, Hong Kong en Macau. De site bevat Engelstalige vertalingen van de Chinese wetten en andere regelgeving en vertalingen van verschillende artikelen over belangrijke juridische onderwerpen.

- www.state.gov

Als u via het Amerikaans Ministerie van Buitenlandse Zaken informatie wilt hebben over het beleid van de VS en internationale ontwikkelingen.

- start.at/law

Deze Belgische site heeft tot doel orde te scheppen in de chaos van de juridische informatie over het Belgische en internationale recht op het Internet. Vooral een kruispunt van hyperlinks. Zeer uitgebreid.

- supct.law.cornell.edu/supct

De Cornell-universiteit heeft via deze site alle beslissingen van het US Supreme Court op het net gezet, alsmede informatie over het Hooggerechtshof en haar leden.

- www.swisslawnet.ch

Verzameling van Zwitserse juridische bronnen. Veel informatie over instellingen die zich met het recht bezighouden: gerechten, universiteiten, etc.

- www.rdb.co.at

Juridische databank over het Oostenrijks recht en toegang (tegen betaling) tot tientallen Oostenrijkse vaktijdschriften.

- www.tsg.org

Jonge Balie van Engeland: alle informatie voor Engelse/Welshe stagiaires. Voor Nederland niet relevant, hooguit amusant.

- www.ris.bka.at

Officieel rechtsinformatiesysteem van de republiek Oostenrijk. Grotendeels in het Duits.

- www.un.org/Depts/Treaty

Een overzicht van de UN-verdragen. Beperkte toegang tot de uitgebreide database met publicaties, de verdragen en algemene informatie. Goede zoekindex. Uitgebreidere informatie is opvraagbaar tegen betaling.

- www.uni-duesseldorf.de/WWW/Jura/kokett/rave/Ravehome.htm

Databank met uittreksels uit het Volks- en Europees recht onderverdeeld in verschillende gebieden: zee, mensenrechten, economie, cultuur, techniek, individuele rechten, communicatie, etc. (in Duits, Frans en Engels).

- www.usatoday.com

Hoofdcategorieën: News, Sports, Money, Life, Weather. Amerikaanse beursindexen.

Diversen

- www.aedeswcp.nl

Site van Aedes, Vereniging van Woningcorporaties met onder meer een eigen zoekmachine op titels van artikelen in de database Volkshuisvesting Actueel en een handige adressenlijst van organisaties werkzaam op het gebied van de volkshuisvesting.

- www.aex.nl

Koersen van Amsterdam Exchange; gering verschil met realtime. Aandelen, beleggingsfondsen, opties, futures, warrants en obligaties. De grootste stijgers en dalers. Verder onder meer nieuws over bedrijven. Veelbezocht en daarom wel eens moeilijk bereikbaar.

- www.alh.nl

Site van Auto Lease Holland. Nieuws, Mobiliteitsadvies, Leasevormen, Leasecalculator.

- www.andes.nl/interact/index.html

Hiermee kunt u een kaartje uitgeprint krijgen van elke plek in Nederland als u de postcode weet. Het eerste kaartje (bijvoorbeeld van uw kantoor) is gratis. Daarna zijn er kosten aan verbonden.

- bahn.hafas.de/bin/db.s98/detect.exe/bin/-db.s98/query.exe/d

Het hele Europese spoorboekje, inclusief aansluitende boot- en busverbindingen. Indien voorhanden prijsinformatie. Werkt in beginsel net als de Nederlandse OVR-reisplanner.

- **www.belboek.com**

Een on-line boekhandel met een aparte afdeling antiquarische boeken.

- **www.bol.com**

Dit is een Nederlandstalige website die boeken levert uit het Centraal Boekhuis. Bij bestelling wordt er voor de 130.000 beschikbare titels een levertijd van twee dagen gegarandeerd.

- **www.bouwweb.nl**

Informatie over bouwen in Nederland. Het is eigenlijk meer een geordende verzameling van Internet-adressen op het gebied van bouwen, met hyperlinks naar ministeries, juridische dienstverleners, het Koophuisnet, het KNMI, etc.

- **www.cbs.nl**

Het webmagazine van het Centraal Bureau voor de Statistiek met o.m. cijfers, producten, diensten, organisatie en agenda.

- **www.cvdm.nl**

Dit is de site van het Commissariaat voor de Media met de volledige tekst van de Mediawet, mediabesluit, Europese richtlijn e.d.

- **www.cwlease.nl**

Site van CW Lease Group, onderdeel van ING Lease. Met Routeplanner. Informatie over CW Lease in Nederland, België, Frankrijk, Duitsland en Luxemburg.

- **www.easy.backup.com**

Een nationaal systeem dat voor kleine bedrijven backups draait van de gegevens van die bedrijven. Deze gegevens worden buiten de site om opgeslagen, waarbij de veiligheid wordt gewaarborgd.

- **www.goudengids.nl**

Gouden Gids On-Line. De Internetversie van de bekende Gouden Gids

- **www.icq.com**

Een wereldwijd communicatienetwerk met een chatbox, muziek en discussiegroepen.

- **www.huurnet.nl**

Bevat het complete huuraanbod van het Nationale Woning Instituut. Claimt dagelijkse actualisatie.

- **www.kadaster.nl**

Langzame site met gratis algemene informatie over het kadaster en haar activiteiten. Abonnement kadaster-netwerk voor het aanvragen van uittreksels e.d.: f 10,- per maand. Uittreksels zijn iets goedkoper (f 9,- in plaats van f 10,-).

- **www.kvk.nl**

Kamers van Koophandel. Via Vestiging of Postcode komt de gebruiker bij de KvK die voor hem bestemd is. Snelkoppeling naar onder meer Handelsregister (uittreksels!). Zoeken op Trefwoord. Actuele informatie en Tips. Ook English.

- **www.mibz.fgov.be**

Ministerie van Binnenlandse Zaken. Site in vier talen: Nederlands, Frans, Duits en Engels. Ingangen: Bevoegdheden en opdrachten, Structuur, Informatiecampagnes, Informatieambtenaar, Publicaties, Praktische informatie.

- **www.minjust.nl**

Ministerie van Justitie. Hoofdingangen: Beleid (fact sheets, visie, thema, begroting), Organisatie (bewindslieden), Actuele informatie (speeches, persberichten, politieke agenda, rapporten) en Functionaliteit (reageren, verwijzingen, zoeken, English).

- **www.minszw.nl**

Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Ingangen: Informatie (werk, arbeidsomstandigheden, uitkering, emancipatie), Nieuws (nieuwsberichten, actuele vragen, nota's, rapporten) en Organisatie SZW, partners).

- **www.minvrom.nl**

Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieu. Hoofdingangen: Nieuws, Algemeen, Milieu en Discussie. Ook Help- en Zoekfuncties beschikbaar.

- **www.mp2000.nl**

Millennium Platform. Nederlands en Engels. Algemene informatie over het millenniumprobleem, hulpmiddelen, aanwijzingen en adressen.

- **www.nrc.nl**

Site van NRC Handelsblad. Keuze uit de 'echte' krant. Er is een archief, maar het is niet mogelijk daar met een zoekmachine in te zoeken. In Tegenspraak nemen lezers deel aan actuele discussies.

- **www.ns.nl**

Nederlandse Spoorwegen. Reisplanner (zelf Van, Naar en Wanneer intypen), Treinkaartjes, Internationaal, Actueel, Over de NS en Erop-Uit

- **www.nvm.nl**

De site van de NVM, Nederlandse Vereniging van Makelaars in onroerende goederen en vastgoeddeskundigen.

- **www.ombudsman.nl**

Zeer informatieve site. Naast informatie over het Instituut De Nationale Ombudsman alle rapporten met mogelijkheid deze te bestellen, jaarverslag gerubriceerd naar ministerie en de tekst van de Wet Nationale Ombudsman.

- **www.ovr.nl**

Nederlandse reisplanner voor al het openbaar vervoer. U tikt uw vertrekadres en bestemmingsadres, alsmede datum en tijdstip van aankomst in. U krijgt daarna een compleet openbaar vervoer-reisplan (met informatie over (tussen)stations).

- **plaza.wxs.nl/sdn/home.htm**

Dit is de site van Stichting Sociale Databank Nederland, waarop een sociaal-economische en politieke discussie gevoerd wordt. Op de homepage kun je een keus maken uit allerhande opties, zoals de laatste informatie over de Bijlmer-enquête, een snuffelhoekje met wetenswaardigheden uit publicaties, een link-pagina naar 70 maatschappelijke organisaties, Taal en Spelling, enz, enz.

- **www.postbus51.nl**

Het informatieloket van de rijksoverheid, met onder meer voorlichtingscampagnes, brochures, de ministeries en persberichten.

- **www.sdu.nl/staatsalmanak**

Een pilotversie van de Staatsalmanak online, een nieuwe service van de Sdu. Bevat organisatie- en adresgegevens van de ministeries van Binnenlandse Zaken, Economische Zaken en Verkeer- en Waterstaat.

- **www.telefoongids.ptt-telecom.nl**

De complete telefoongids met een apart register voor E-mail-adressen. U kunt uw Email-adres ook aanmelden. Informatie over landenummers, tarieven, etc.

- **www.telegraaf.nl**

Site van de krant van wakker Nederland. Ingangen: Voorpagina, Archief, Xtra, Nieuws Link, Nieuws Focus, Vacatures, Auto, Weer.

- **www.tipcoeuropa.com**

Een aankoopgids die toegang verschaft tot 140.000 industriële leveranciers in 17 Europese landen.

- **www.yahoo.com**

Yahoo! is een register dat gemaakt wordt door redacteuren die informatie onderbrengen in categorieën. Wanneer Yahoo! informatie niet kan vinden, schakelt de dienst automatisch door naar Alta Vista.

- **www.villamedia.nl**

'Huis van journalistiek Nederland'. Op dit adres is niet alleen voor journalisten interessante informatie te vinden; faxnummers, omreken Tabellen, openbaar vervoer informatie, postcodes, routeplanners, Schiphol informatie, spoorboekje, stratenzoeker en het nieuws van over de hele wereld via hyperlinks.

- **www.volkskrant.nl**

De Volkskrant op Internet. Korte highlights van het dagelijkse nieuws met relevante links, een archief-service, een boekenrubriek, etc.

- **www.woonplein.com**

Een initiatief van de Nederlandse Vereniging van Makelaars (NVM), de Landelijke Makelaarsvereniging (LMV) en de Nederlandse Vereniging van Rentmeesters (NVR). Op deze site is het woningaanbod van de aangesloten makelaars te bekijken. Onduidelijk is of het gehele actuele aanbod is te zien of dat het hier gaat om afdankertjes. Verder is er toegang tot de Woningcourant, met koop- en huurwoningen per provincie. Er kan zelfs naar woningen in Duitsland en de Verenigde Staten worden gezocht.